

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

NAPOLEON V DIELACH BRITSKÝCH UMELCOV

Bakalárska práca

2be3a384-7cb6-4d0d-ab93-b593d287a420

Študijný program: Európske kultúrne štúdiá

Študijný odbor: 7357 Cudzie jazyky a kultúry

Pracovisko: Katedra európskych kultúrnych štúdií FF UMB

Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Anna Slatinská

Čestné vyhlásenie.

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu *Napoleon v dielach britských umelcov* vypracoval samostatne pod odborným vedením Mgr. Anny Slatinskej a použil som literatúru, ktorú uvádzam v zozname bibliografických odkazov.

Banská Bystrica, 5. jún 2015

.....

vlastnoručný podpis

ABSTRAKT

CÍMER, Róbert : *Napoleon v dielach britských umelcov* [Bakalárska práca]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta, Katedra európskych kultúrnych štúdií. Vedúci bakalárskej práce : Mgr. Anna Slatinská. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bc. (Bakalár). Banská Bystrica: FF UMB 2015. 51 s.

Bakalárska práca *Napoleon v dielach britských umelcov* predstavuje francúzskeho cisára Napoleona Bonaparta očami britských umelcov počas napoleonských vojen. Práca sa zameriava na maliarov, básnikov a karikaturistov, ktorí vo svojich dielach opisovali alebo inak reagovali na historické udalosti a osobu Napoleona. Práca pozostáva z piatich kapitol. V prvej časti približuje historický kontext, život Napoleona a podmienky v ktorých získaval moc. Druhá časť mapuje obrazy britských maliarov na ktorých je vyobrazený. Tretia časť opisuje reputáciu a reakcie vybraných literárnych umelcov na osobu Napoleona prostredníctvom ich diel. Vo štvrtej časti sa práca zaoberá veľikánmi britskej karikatúry a ich dielami v ktorých útočili na Napoleona. Posledná časť skúma telesnú výšku Napoleona a dosah britskej propagandy.

Kľúčové slová:

Napoleon Bonaparte, britské umenie, karikatúra, napoleonské vojny, napoleonský komplex

ABSTRACT

CÍMER, Róbert: *Napoleon in the Works of British artists* [Bachelor thesis]. Matej Bel University, Banská Bystrica. Faculty of Arts. Department of European Cultural Studies. Supervisor of Thesis: Mgr. Anna Slatinská. Qualification degree: Bc. (Bachelor). Banská Bystrica : FF UMB, 2015. 51 p.

Bachelor thesis *Napoleon in the Works of British artists* presents the French emperor Napoleon Bonaparte through the insight of british artists during the napoleonic wars. The thesis focuses on painters, poets and caricaturists, who described or otherwise reacted to the historical events and the figure of Napoleon in their Works. The thesis consists of five chapters. The first chapter portraits historical events, the life of Napoleon and the circumstances in which he gained power. The second chapter maps the Works of british painters where they depicted Napoleon. The third chapter describes the reputation and reaction of selected literary artists to the figure of Napoleon in their Works. The last chapter is dedicated to the analysis of Napoleon`s height and the impact of british propaganda.

Keywords:

Napoleon Bonaparte, british art, caricature, napoleonic wars, napoleonic complex

OBSAH

ÚVOD	6
1 HISTORICKÝ KONTEXT	8
1.1 Francúzska revolúcia	8
1.2 Napoleon Bonaparte	11
2 NAPOLEON VO VÝTVARNOM UMENÍ	13
2.1 Joseph Mallord William Turner (1775 – 1851)	13
2.2 David Wilkie (1785 – 1841)	14
2.3 William Quiller Orchardson (1832 – 1910)	14
2.4 Charles Lock Eastlake (1793 – 1865)	15
3 NAPOLEON V LITERATÚRE	15
3.1 William Wordsworth (1770 – 1850)	15
3.2 Robert Southey (1774 – 1843)	18
3.3 Lord Byron (1788 – 1824)	20
4 NAPOLEON V KARIKATÚRE	22
4.1 Stručná história karikatúry	22
4.2 James Gillray (1757 - 1815)	24
4.3 Thomas Rowlandson (1756 – 1827)	25
4.4 Isaac Cruikshank (1764–1811)	27
4.5 George Cruikshank (1792 – 1878)	29
5 NAPOLEONSKÝ KOMPLEX	32
ZÁVER	34
RESUME	36
BIBLIOGRAFIA	37
PRÍLOHY	39

ÚVOD

Bakalárska práca *Napoleon v dielach britských umelcov* mapuje stváranie Napoleona Bonaparta v dielach maliarov, básnikov a karikaturistov v Británii. Napoleon Bonaparte sa preslávil ako generál delostrelectva počas francúzskej revolúcie v rokoch 1789 - 1799 a bol považovaný za stelesnenie jej ideálov: slobody, rovnosti a bratstva. Počas svojej závratnej kariéry sa stal cisárom Francúzska a svojimi dobyvačnými vojnami menil mapu Európy a prepisoval dejiny. Napriek negatívam je Napoleon Bonaparte považovaný za jedného z najväčších vojvodcov histórie a jeho reformy a zákony sú dodnes citelné v občianskom práve a verejnej správe.

Cieľom bakalárskej práce je poskytnúť obraz Napoleona ako ho vnímali umelci v krajine, ktorá bola počas jeho vlády, jeho najväčším nepriateľom – Veľkej Británie. Pomocou skúmania diel v ktorých Napoleon vystupuje alebo ktoré sú priamo jemu venované budeme spoznávať jeho reputáciu medzi kruhmi autorov a ich reakcie na jeho osobu a činy.

Práca je rozčlenená a päť samostatných kapitol. Prvá kapitola poskytuje historický kontext obdobia francúzskej revolúcie, v ktorom sa dostáva Napoleon k moci. Taktiež opisuje jeho život, kariéru a vojenské ťaženia, ktorých sa zúčastnil.

Druhá kapitola sa zameriava na umelecké diela maliarov a výtvarníkov, v ktorých Napoleon vystupuje. Sleduje spôsoby jeho zobrazenia, zámery autorov a ich pohľad na historické udalosti. Ide o autorov, ktorí sa aspoň sčasti venovali historickej tematike ako Joseph Mallord William Turner, David Wilkie, William Quiller Orchardson a Charles Lock Eastlake.

Tretia kapitola je venovaná vybraným romantickým autorom. Zobrazuje ich postoj voči Napoleonovi pomocou priamej interpretácie ich diel, ktoré sa už priamo, či nepriamo zaoberali jeho osobou, alebo vyjadrovali autorov postoj voči nemu. Sú to William Wordsworth, Lord Byron a Robert Southey. Rovnako je tu prezentovaný aj odlišný štýl každého autora a spôsob akým adresovali svoje pocity, či už negatívne alebo pozitívne.

Štvrtá kapitola patrí karikatúre. Na úvod poskytuje základné informácie o tomto druhu umenia, jeho histórii a jeho význame. V kapitole vystupujú najznámejší autori tohto žánru z obdobia pôsobenia Napoleona: James Gillray, Thomas Rowlandson, Isaac Cruikshank a George Cruikshank. Analýzou ich diel a udalostí, z ktorých vychádzajú, približujeme

útoky na osobu Napoleona. Všetky diela karikaturistov, ktorými sa práca zaoberá sa nachádzajú v prílohách, kde sú chronologicky očíslované.

Na štvrtú kapitolu nadväzuje piata, v ktorej sa zaoberáme telesnou výškou Napoleona Bonaparta, na základe toho, ako bol zobrazovaný v karikatúrach. Zmyslom piatej kapitoly je zobraziť vplyv, ktorým disponovala karikatúra a objasniť skutočnosti okolo výšky Napoleona.

Bakalárska práca sa opiera takmer výlučne o práce a literárne diela v cudzom jazyku. Na základe tejto skutočnosti sme použité úryvky a citáty umiestnili medzi poznámky pod čiarou v pôvodnom znení autorov.

1 HISTORICKÝ KONTEXT

1.1 Francúzska revolúcia

V 18. storočí vyústilo nahromadené napätie vo Francúzsku do začiatku revolúcie roku 1789. Osvietenstvo ako myšlienkové hnutie veľmi výrazne prispelo k vytvoreniu vhodného prostredia v ktorom bola revolúcia uskutočniteľná, hlavne vďaka slobode tlače. Náboženské a politické názory boli postupne nahrádzané filozofiou ľudského rozumu. Súčasne v tom období nadobúdala názor verejnosti stále väčší význam. Nezavislosť Spojených štátov amerických sa tiež stala veľkou inšpiráciou. Tieto faktory postupne podryvali vplyv absolutizmu. Navyše bolo Francúzsko v 18. storočí tesne pred bankrotom z dôvodu zlého daňového systému a vyčerpania vojnami.¹ Populácia narastala a tým aj vrstva chudobných. Ekonomická situácia bola stále vážnejšia keď po obdobiach nepriaznivého počasia nebola dostatočná úroda a ceny základných potravín závratne narastali, čo viedlo k povstaniam chudobných.

Kráľ Ľudovít XVI. (1754 – 1793) potreboval peniaze aby mohol upokojiť ekonomickú situáciu. Do úvahy prichádzalo zvýšiť dane, alebo si požičať. No k tomu potreboval súhlas generálnych stavov.² Zhromaždenie generálnych stavov sa však naposledy uskutočnilo pred 175 rokmi.³ Na zhromaždení 5. mája 1789 sa zástupcovia tretieho stavu postavili proti šľachte a duchovenstvu. Vyhlásili sa za Národné zhromaždenie a požadovali reformu. Plánovali prijať novú ústavu, ktorá by zrušila starý poriadok a zaviedla demokratické slobody, znárodnila cirkevnú pôdu a zreorganizovala miestnu správu. Týmto krokom stratil kráľ suverenitu a bol nútený použiť vojská aby sa pokúsil zhromaždenie rozpustiť. Zároveň odvolal ministra financií Neckera, ktorý bol vo všeobecnosti obľúbeným. Keď sa tieto správy dozvedel ľud v Paríži, začal organizovať schôdzky, manifestácie a začal zbrojiť. Hlavný výbor tvorili bohatí mešťania, ktorí rozhodli vytvoriť občiansku milíciu.

14. júla 1789 dobyl ľud väznicu Bastilla pod heslom: „Sloboda, rovnosť, bratstvo.“ Tento čin je považovaný za symbolický začiatok revolúcie.

Revolúcia a jej myšlienky sa šírili aj na vidiek. Tu sa roľníci ozbrojovali, útočili na panské sídla a odmietali platiť dane alebo akékoľvek poplatky. Kráľ sa dostával do úzkych a prijal novú francúzsku zástavu - trikolóru a rešpektoval Národné zhromaždenie. V auguste 1789

¹ Sedemročná vojna (1756 – 1763) a Americká vojna za nezávislosť (1775 – 1783)

² Generálne stavy pozostávali zo zástupcov šľachty, duchovenstva a tretieho stavu.

³ V roku 1612 sa zišli generálne stavy, aby riešili situáciu po smrti Henricha IV.

vzniklo Ústavodarné zhromaždenie, ktoré vydalo Dekrét o zrušení feudalizmu⁴ a Deklaráciu práv človeka a občana.⁵ 6. októbra vyhladovaný ľud uniesol kráľa, ktorý sa stal jeho zajatcom. V apríli 1790 Ústavodarné zhromaždenie rozhodlo o znárodnení majetku cirkvi. Tento majetok, ktorý predstavovali hmotné statky a pôda boli určené na predaj. Týmto rozhodnutím sa mala riešiť katastrofálna situácia v hospodárstve. Napriek tomu sa však objavovali nepokoje a Paríž sa radikalizoval. Vznikali politické skupinky, medzi ktorými bola najznámejšou skupina Jakobínov, ktorí predstavovali radikálnych revolucionárov. Neskôr sa sformovala skupinka tzv. Girondistov, ktorí pozostávali z liberálov a boli za vznik republiky.

21.júna 1791 sa kráľ s kráľovnou pokúsili o útek za hranice. Ich cieľom bolo dostať sa k Rakúšanom v Koblenzi, ale na hraniciach v meste Varennes ich spoznal poštový kuriér. Následne boli zatknutí a dopravení späť do Paríža, kde ľud žiadal ich zosadenie. V tejto atmosfére bola 13. septembra 1791 prijatá prvá ústava, ktorá dávala kráľovi len obmedzenú moc.⁶

1.októbra 1791 bolo zvolené Zákonodarné zhromaždenie v ktorom nefigurovali kľúčové postavy, ktoré viedli ľud. Boli to Robespierre, Marat a Danton, ktorí sa ešte nerozhodli na ktorú stranu sa pridajú. V Zákonodarnom zhromaždení, ktoré bolo síce za monarchiu, silneli volania po republike a odstránení kráľa. V marci 1792 odstúpila vláda konštitučných monarchistov, pretože stratila podporu v Národnom zhromaždení. Kráľ následne vymenoval prvú vládu Girondistov, ktorí chceli viesť vojnu proti emigrantom a Rakúšanom. V Rakúsku medzitým nastúpil na trón František II., ktorý bol zarytým nepriateľom revolúcie. Vojna bola vyhlásená 20.apríla 1792 a európske monarchie vytvorili 1. protifrancúzsku koalíciu. Armáda bola však v rozklade a prišli vojnové neúspechy, inflácia a hlad. Pre neúspechy kráľ vládu odvolal. Zákonodarné zhromaždenie zorganizovalo nábor dobrovoľníkov do revolučnej armády. Robespierre žiadal nový parlament, revidovanie ústavy, všeobecné volebné právo a zosadenie zdiskreditovaného kráľa. Protifrancúzska koalícia požiadala Francúzov aby na tróne nechali kráľa Ľudovíta XVI. Na to sa ľud v Paríži vzbúril a zaútočil na sídlo kráľa. Ten s kráľovnou utiekol do

⁴ Týmto dekrétom boli zrušené všetky feudálne povinnosti a daňové výsady duchovenstva a šľachty.

⁵ Deklarácia upravovala základné práva občana, medzi ktoré patrili aj sloboda slova, sloboda zhromažďovania, vierovyznania a súkromného vlastníctva.

⁶ Kráľ má právo veta – disponoval možnosťou pozastaviť platnosť zákonov, ktoré vydávalo Národné zhromaždenie. Taktiež menoval vládu, no tá sa zodpovedala Národnému zhromaždeniu.

Zákonodarného zhromaždenia, ktoré ho pod tlakom udalostí zosadilo. Po týchto udalostiach nastalo masové vraždenie šľachty a kňazov.

Pod tlakom týchto okolností sa konali voľby do parlamentu – Konventu, ktorý nahradil Zákonodarné zhromaždenie. Pravicu tvorili Girondisti - vzdelaní liberálni a bohatí mešťania, ľavicu Jakobíni, ktorých zastupoval Robespierre a Danton. Tretia, najpočetnejšia strana bola tvorená ľuďom, ktorý sa nepridal na žiadnu stranu a mlčal, alebo očakával nasledujúce udalosti. Nazýval sa aj bahnom. Žiadna strana v konvente už nebola za monarchiu a v septembri 1792 bola zrušená a následne vznikla republika.

Konvent zaviedol nový kalendár a zrušil náboženstvo a cirkev. Napriek tomu sa v konvente odohrávalo súperenie medzi jakobínmi a girondistami. V roku 1793 odsúdil Konvent kráľa na trest smrti za vlastizradu. Po kráľovej poprave vyhlásilo vojnu Francúzsku aj Anglicko. Násilné odvody do armády vyvolali povstania a ohrozená vláda zriadila Výbor pre verejné blaho, Výbor pre verejnú bezpečnosť a revolučný tribunál. Nasledovalo zatýkanie a popravy gilotínou a situácia pripomínala anarchiu. Vláda nedokázala udržať situáciu pod kontrolou a v júni 1793 zinscenovali jakobíni štátny prevrat. Moc vzali do vlastných rúk, pozatýkali poslancov a nechali ich popraviť. Jakobíni vydali novú republikánsku ústavu, nastolili všeobecnú mobilizáciu a vládu teroru, ktorá zahrňovala represie a popravy. Výbor pre verejné blaho popravoval každého, kto bol podozrivý a staval sa proti revolúcii.⁷ Na jeseň bol už Maximilien de Robespierre absolútnym vládcom a nechal popraviť kráľovnú Máriu – Antoinettu.

V júni 1794 Robespierre vydal zákon o zbavení imunity poslancov. Vystrašení poslanci ho obvinili, že paralyzuje činnosť Konventu. Následne bol vyhnaný a bolo odhlasované jeho zatknutie. Robespierrovi sa však podarilo utiecť, no nedokázal obrátiť ľud na svoju stranu. Bol popravený bez súdu. Neskôr boli popravení aj jeho prísluhovači.

Na jeseň v roku 1795 vydáva nová vláda novú ústavu a výkonnú moc dostáva 5-členné direktórium. Počas tohto roka prepukli v Paríži povstania rojalistov a direktórium sa rozhodlo potlačiť povstanie pomocou armády a delostrelectva. Povstanie bolo potlačené a direktórium sa podarilo ubrániť len vďaka pohotovému mysleniu mladého brigádneho generála menom Napoleon Bonaparte.

⁷ V roku 1793 vznikol tribunál, ktorý mal dostať „nepriateľov revolúcie“ pred súd. Týmto spôsobom sa chcel Robespierre zbaviť rivalov vo výbore, aby mohol vládnuť sám.

1.2 Napoleon Bonaparte

Napoleon sa narodil v meste Ajaccio na ostrove Korzika v roku 1769. V tom istom roku sa stala Korzika francúzskou provinciou a jeho rodina získala šľachtický status. V roku 1777 poslali Napoleona do Francúzska aby študoval na vojenskej škole v Brienne. Neskôr študoval jeden rok na *Ecole Militaire*,⁸ kde v roku 1784 absolvoval skúšky a bol vyslaný do mesta Valencia na mierovú misiu. Počas štúdií a na výpravách si skracoval čas vzdelávaním sa v histórii, geografii a matematike. Taktiež zanielene študoval aj osvietenských filozofov ako napríklad Voltaire alebo Rousseau.

V roku 1789 sa začala Francúzska revolúcia dobytím väzenia Bastilla. Počas trvania revolúcie bojoval Napoleon na strane Republiky proti odporcom revolúcie. Pozornosť a uznanie si získal počas obliehania mesta Toulon, ktoré bolo strategickým prístavom a vďaka jeho stratégii ho Francúzi dobyli a porazili Angličanov. Na základe tohto úspechu a za svoje služby získal titul brigádneho generála. Krátko na to si berie svoju prvú manželku Josephine de Beauharnais. Keď sa dostalo k moci direktórium, bol Napoleon vyslaný do Talianska, kde velil francúzskej armáde a porazil rakúske jednotky. Následne uzatvoril s Rakúsko-Uhorskom mierovú zmluvu, čím si získal značnú popularitu medzi francúzskym ľudom.

Po návrate z Talianskej kampane mu direktórium zverilo velenie nad armádou a vyslalo ho dobyť Egypt.⁹ Hlavným cieľom Napoleona v Egypte bolo však odrezat' Britom obchodnú cestu do Indie. Čiastočne to bola aj vedecká expedícia. Napoleona sprevádzali učenci a vedci, aby zdokumentovali kultúru v oblasti Nílu, ktorá Napoleona fascinovala.¹⁰ Počas kampane však Napoleon dostal správy, že direktórium stráca na moci a rýchlo sa vrátil do Paríža aby využil situáciu. V roku 1799 vznikla nová vláda a Napoleon zastával miesto prvého z troch konzulov, čím sa stal najmocnejším mužom Francúzska.

Keď Napoleon dosiahol postavenie prvého konzula, začal si upevňovať svoje postavenie. Začal tým, že ukončil spory medzi Francúzskom a Svätou cirkvou. Dosiahol dohodu

⁸ Ecole Militaire je prestížne vojenské kolégium v Paríži. Bolo založené v roku 1750 Ludovítom XV. s cieľom poskytovať vzdelanie a vychovávať dôstojníkov z chudobnejších šľachtických rodín, akou bola aj tá Napoleonova.

⁹ Dôvodom, prečo direktórium vyslalo Napoleona do Egypta, neboli jeho úspechy alebo talent. Direktórium sa obávalo jeho narastajúceho vplyvu, ktorým ohrozoval ich pozíciu. Velenie armády v Egypte bolo vhodným prostriedkom ako sa Napoleona dočasne zbaviť.

¹⁰ Napoleon dal dokonca doviesť obelisk z mesta Luxor do Francúzska, ktorý dodnes stojí na námestí Place de la Concorde v Paríži.

s pápežom Piusom VII. známu ako konkordát z roku 1801. Francúzsko bolo však vyčerpávané vojnami a Napoleon sa to snažil riešiť tým, že o rok neskôr uzatvoril s Veľkou Britániou mier v Amiens. Tento mier bol však veľmi krehký a trval len krátko. V roku 1803 predal Louisianu Spojeným štátom, vďaka čomu sa mohol sústrediť na záležitosti v Európe.

Napoleon vydal v roku 1804 svoj občiansky zákonník – Code civil, ktorého princípy dodnes tvoria základ občianskeho práva v mnohých európskych krajinách. V tom istom roku si dal odsúhlasiť ľudom titul cisára a bol korunovaný pápežom Piusom VII.¹¹ v katedrále Notre Dame. V roku 1805 bola plánovaná invázia do Anglicka, ktorá musela byť odložená, pretože Francúzsko sa muselo brániť pred Ruskom a Rakúsko-Uhorskom. Po bitke pri Slavkove boli porazené obe nepriateľské vojská, no Napoleonova námorná flotila bola zničená pri myse Trafalgar britským loďstvom, ktorému velil admirál Horatio Nelson. Napoleon zmenil stratégiu a snažil sa zničiť Britániu ekonomicky. Nariadil, aby európske prístavy neprijímali tovar z Britských ostrovov. Plán mu nevyšiel, no napriek tomu ho istý čas väčšina krajín dodržiavala.

V roku 1810 bola jeho manželka Josephine matkou dvoch detí – avšak ani jedno nebolo cisárovcami. Napoleona to privádzalo do úzkosti a nasledoval rozvod. Následne si vzal za manželku iba osemnásťročnú Máriu Lujzu Habsbursko-lotrinskú, ktorá mu v roku 1811 porodila syna. V roku 1812 zrealizoval Napoleon dlho plánovaný vpád do Ruska, avšak jeho výprava sa skončila katastrofou. Takmer pol milióna vojakov padlo v boji, alebo zomreli na následky vyčerpania, hladu, podchladenia alebo spáchali samovraždu. Medzitým sa situácia vo Francúzsku stávala nestabilnou a Napoleon sa po návrate snažil zhromaždiť novú armádu, no bol porazený koalíciou európskych mocností pri Lipsku v roku 1814.

Napoleon bol nútený abdikovať a bol vyhostený na ostrov Elba, kde plánoval svoj návrat. Kým sa európske mocnosti radili ako zreorganizovať Európu, Napoleon utiekol z ostrova a vrátil sa do Francúzska. Chopil sa moci a zhromaždil vojsko.¹² V nedeľu 18. júna 1815 sa odohrala posledná bitka Napoleona Bonaparta proti spojeným vojskám Anglicka a Pruska.

¹¹ Prítomnosť pápeža bola len formálnou záležitosťou. V skutočnosti sa Napoleon korunoval sám. Neučinil tak preto, lebo bol nedočkavý, alebo že nechcel podliehať vyššej autorite. Korunovácia bola vopred dohodnutá a keďže bol jeho titul odsúhlasený ľudom, ktorý nemal prístup do katedrály, bolo nasadenie koruny samotným Napoleonom symbolickým gestom.

¹² Obdobie od Napoleonovho príchodu do Paríža dňa 20. marca 1815 až do bitky pri Waterloo 18. júna 1815 je taktiež známe ako „100-dňové cisárstvo.“

Po tejto porážke abdikoval a vzdal sa Britom. Bol poslaný do exilu na ostrov Sv. Heleny v južnom Atlantiku. V roku 1821 tu umiera vo veku 51 rokov. Príčina smrti je dodnes diskutovanou témou.

2 NAPOLEON VO VÝTVARNOM UMENÍ

2.1 Joseph Mallord William Turner (1775 – 1851)

Turner patrí medzi najvýznamnejších autorov krajinomaľby 19. storočia. Taktiež sa považuje za predchodcu neskorších impresionistov. Prvky impresionizmu sú v jeho dielach očividné. Nesie ich aj jeho zobrazenie Napoleona s názvom *War - the Exile and the Rock Limpet* (obrázok č.1). Tento obraz bol však určený na vystavovanie po boku ďalšieho, aby vytvoril kontrast. Tým obrazom bol *Peace - Burial at Sea* (obrázok č.2). Prvý obraz bol vytvorený v súvislosti s návratom telesných pozostatkov Napoleona z ostrova Sv. Heleny do parížskej Invalidovne v roku 1840. Druhý obraz zachytáva pohreb Turnerovho priateľa Sira Davida Wilkieho, ktorý zomrel počas plavby na lodi *Oriental*, keď sa vracal z Konštantínopolu v roku 1841. Je veľmi dôležité, aby sme brali na vedomie udalosti, ktoré podnietili vznik týchto diel, aby sme pochopili Turnerov zámer.

Na prvom obraze je Napoleon počas svojho exilu na ostrove Sv. Heleny. Neďaleko za ním stojí anglická stráž. Bledá silueta Napoleona pôsobí ako duch alebo prízrak, ktorý je v nesúlade so svojím okolím. Bonaparte sa zamyslene pozerá do kaluže, čo vyjadruje jeho zúfalstvo počas exilu. Turner tu francúzskeho cisára nevyzdvihuje a ani nedegraduje, ale skôr sa zameral na vyjadrenie sklamaní a pohoršenia nad vojnovými konfliktami, ktoré spôsobil a nad počtom obetí a ranených. Predstavuje to jeho výber ostrej červenej farby, ktorá na obraze vytvára „krvavé more“. Druhý obraz vykresľuje pohreb na mori Sira Davida Wilkieho. Toto dielo je v ostrom kontraste s predošlým, hlavne vďaka farebnej škále, ktorú Turner zvolil. Použitím chladných a neutrálnych farieb v porovnaní s prvým obrazom, vykresľuje smrť Wilkieho ako pokojnú, vyrovnanú a dôstojnú.

2.2 David Wilkie (1785 – 1841)

Až v období medzi rokmi 1829 až 1840 sa Wilkie v plnej miere sústredil na historickú tematiku vo svojich dielach.¹³ Počas tohto obdobia vzniká jeho olejomaľba *Napoleon and Pope Pius VII at Fontainebleau in 1813* (obrázok č.3). Obraz sa vzťahuje k udalosti z 25. januára 1813, kedy dal Napoleon priviesť pápeža Piusa VII. do zámku vo Fontainebleau aby si vynútil novú zmluvu. Tá vstúpila do dejín ako konkordát z Fontainebleau¹⁴, ktorá mu okrem iného umožňovala verbovať do francúzskej armády katolíkov zo všetkých krajín, ktoré v tom čase Napoleon ovládal. Pápež sa o dva mesiace neskôr usiloval o anulovanie zmluvy, no bezúspešne. Na obraze Davida Wilkieho môžeme vidieť oboch hlavných aktérov. Napoleon je napravo a v ruke drží samotný konkordát, ktorý podáva pápežovi aby ho podpísal a tým nadobudol platnosť. Pius VII. je usadený a len úkosom sleduje Bonaparta s papierom, ktorý ide podpisovať. Pápež pôsobí nesvoj a v jeho tvári sa zračí úzkosť a nespokojnosť. Toto je pochopiteľné, pretože v tom čase bol Pius VII. väznený Napoleonom v Savone na severe Talianska.¹⁵ Celá ľavá časť obrazu na ktorej je situovaný pápež je jasná a svetlá symbolizujúc dobro a nádej, čo je v ostrom kontraste s Napoleonovou časťou, ktorá je ponorená do tmy.

2.3 William Quiller Orchardson (1832 – 1910)

Orchardson bol známy predovšetkým svojimi obrazmi s historickou tematikou. Medzi jeho najznámejšie diela tejto kategórie patrí aj maľba *Napoleon on Board the Bellerophon* (obrázok č.4). Po porážke pri Waterloo odišiel Napoleon do pobrežného mestečka Rochefort, kde sa 15. júla vzdal kapitánovi Frederickovi Maitlandovi na palube lode jej veličenstva Bellerophon.¹⁶ Obraz sa objavil v roku 1880 na Kráľovskej akadémii v Londýne, ktorá ju následne odkúpila do svojho vlastníctva.¹⁷ Zobrazuje Napoleona na palube lode Bellerophon, ktorá zaujala kurz smerom na ostrov Sv. Heleny, kde zostal v exile až do svojej smrti v roku 1821. Napoleon je umiestnený vpravo, mierne rozkročený a zamyslene dumá nad svojím osudom. Je izolovaný od posádky, ktorá ho so zvedavosťou pozoruje s patričným odstupom. Už tu sa zdá, ako by bol Napoleon v exile.

¹³ Gower, 1902, str. 76

¹⁴ Ludwig, 1927, str. 436

¹⁵ Ludwig, 1927, str. 375

¹⁶ Manfred, 1978, str. 661

¹⁷ Monkhouse, 1899, str. 176

2.4 Charles Lock Eastlake (1793 – 1865)

Sir William Orchardson nebol jediný, kto vo svojom diele zvečnil Napoleona na lodi Bellerophon. Charles Lock Eastlake k tomu pristupoval trochu inak ako Orchardson. Jeho olejomaľba na plátne s názvom *Napoleon Bonaparte on Board the 'Bellerophon' in Plymouth Sound* (obrázok č.5) prezentuje Napoleona zadržaného na lodi, kedy bola ukotvená v prístave Plymouth Sound, kým sa na pevnine rokovalo o jeho osude. Bonaparte sa v uličke opiera laktom pri vlajke Spojeného kráľovstva, čím autor naznačuje víťazstvo Anglicka a porážku Napoleona. Pred ním sa nachádza námorník, ktorý drží rovnaké lano ako je prehodené na boku lode. Jeho pohľad vyjadruje obdiv voči padlému cisárovi, no taktiež pridáva obrazu vertikálny dojem v spolupráci s puškou, ktorú drží vojak za Napoleonom.

3 NAPOLEON V LITERATÚRE

Medzi britskými spisovateľmi bol Napoleon najskôr považovaný za hrdinu, pretože predstavoval stelesnenie ideálov francúzskej revolúcie. Ich prístup bol čisto subjektívny a menil sa na základe politických udalostí. Britské médiá sa v malej miere venovali Napoleonovi už v roku 1798,¹⁸ po tom ako sa vrátil zo svojich ťažení v Taliansku.

3.1 William Wordsworth (1770 – 1850)

Ideály francúzskej revolúcie z roku 1789 naplňali nadšením mnohých básnikov mimo Francúzska. Medzi nimi bol aj mladý, v tom čase dvadsaťročný William Wordsworth. Na záver svojich štúdií na univerzite Cambridge strávil v roku 1790 dovolenku v meste Calais, kde sa zúčastnil miestneho festivalu.¹⁹ Vo svojej autobiografickej básni *The Prelude* opísal radosť z lepšej budúcnosti nasledovnými riadkami: „*No Európa v tom čase prekypovala nadšením, Francúzsko stojace na vrchole zlatých hodín, a ľudská prirodzenosť je znovuzrodená.*“²⁰ Do Francúzska sa vrátil roku 1791, kedy prišiel do Orleáns s úmyslom prečkať tam zimu a vzdelávať sa vo francúzštine. Do Paríža vstúpil v októbri roku 1792, len mesiac po septembrovom masakri,²¹ kedy bolo sfanatizovaným davom zavraždených

¹⁸ Maccunn, 1914, str. 9

¹⁹ Holland, 1904, str. 9

²⁰ Pôvodné znenie: „But Europe at that time was thrilled with joy, France standing on the top of golden hours, And human nature seeming born again. Wordsworth, W. *The poetical Works of William Wordsworth*, 1858, str. 477

²¹ Myers, 1902, str. 19

približne 1400 väzňov, ktorých považovali za „nepriateľov revolúcie“. Tu sa stal svedkom narastajúcej moci jakobínov a začínajúcej vlády teroru. Jeho počiatočné ideály spojené s revolúciou boli v protiklade s politickou situáciou v krajine. K spomienkam na krvavé udalosti sa v diele *The Prelude* vyjadruje ako: „o masakri, v ktorom sa k nezmyselnému meču modlilo ako k sudcovi.“²² V roku 1799 sa stal Napoleon prvým konzulom a tým pádom aj najmocnejším mužom Francúzska. V tom čase bolo Francúzsko v centre politického diania a Wordsworth sledoval ako sa postupne ideály a sľuby francúzskej revolúcie, ktoré mali byť križiackou výpravou za ľudskosťou zmenili na dobyvačné vojny na čele s Napoleonom.

Svoje neskrývané sklamanie opísal v sonete *I grieved for Buonaparte*, kde vyjadroval ľútosť nad Bonapartom. Bolo mu ľúto, že muž s takou charizmou, vedomosťami a talentom nevie správne použiť moc a autoritu, ktorú dosiahol. Jeho charakter bol formovaný kasárňami a vojnou a unikala mu stránka pomalého pokojného každodenného života, ktorá by ho viedla k vyššej múdrosti. Wordsworth vidí problém v nesprávnej výchove a vo všeobecnosti sa vyjadruje k správnej výchove detí, ktorá by podľa neho mala obsahovať: „*Knihy, voľný čas, dokonalú slobodu a rozhovory*“[...], „*To sú miery, ktorými sa dosahuje skutočný švih, to je steblo, na ktorom rastie pravá sila.*“²³ Pôvod zla a zločinnosti podľa neho spočíva v absencii týchto faktorov: „*Slovom, láska rodiny, ak je náležite prechovávaná, vplyv prírody, ak je náležite hľadaný, spolu s istými vedomosťami tých najlepších kníh, je dost' materiálu k „vybudovaniu morálneho bytia“, ktoré preváži hlboko bdejúce impulzy, ktoré nabádajú ku konaniu zla.*“²⁴

Napoleon mal v skutočnosti naozaj ťažké detstvo. Už ako deväťročný bol z domova odvedený otcom do Francúzska na štúdiá aby dostal kvalitné vzdelanie a samozrejme – aby bol odľahčený skromný rodinný rozpočet. Nevynikal fyzickou silou, nepatril ani medzi najvyšších a bol samotár. Tvrdiť však, že mu v mladosti chýbal vzťah ku knihám by bolo nekorektné. Napoleon vynikal vytrvalosťou a zápalisto sa oddával čítaniu, čo bola azda jeho najväčšia a vtedy aj jediná vášeň: „*len čo zazvonilo na prestávku, bežal do knižnice a hltal historické knihy, najmä Polybia a Plutarcha. Spolužiaci sa odišli hrať a on ostal*

²² Pôvodné znenie: „Of massacre, in which the senseless sword Was prayed to as a judge.“ Wordsworth, W. *The poetical Works of William Wordsworth*, 1858, str. 503

²³ Pôvodné znenie: „Books, leisure, perfect freedom, and the talk Man [...] these are the degrees By which true Sway doth mount; this is the stable True power doth grow on;“ Wordsworth, W. *The poetical Works of William Wordsworth*, 1858, str. 236

²⁴ Myers, 1902, str. 91

v knižnici sám, pohrúžený do kníh.²⁵ Dokonca keď v roku 1786 pricestoval späť na Korziku, ..., *jeho cestovný kufor, naprataný knihami – dielami Plutarcha, Platóna, Cicera, Corneila Nepota, Tita Lavia, Tacita, preloženými do francúzštiny, Montaigna, Montesquieua, Raynala a ďalších – bol oveľa väčší ako kufor s osobnými vecami.*²⁶ Wordsworthova teória sa nedá celkom aplikovať na Napoleona, no okrem kníh môže mať v ostatných bodoch pravdu. Vo februári 1785 zomrel Napoleonovi otec a šestnásťročnému Napoleonovi ostal žiaľ a starosti o matku. Neskôr vo svojich zápiskoch pristupuje k životu znechutene a dokonca uvažuje nad samovraždou: *„čo robiť na tomto svete? Ak mám zomrieť, či nie je lepšie spáchať samovraždu? Keby som už prekročil šesťdesiatku, rešpektoval by som predsudky ľudí a trpezlivo ponechal svoj osud prírode. No keďže len začínam chápať nešťastie a nič mi neprináša radosť, načo znášať dlhé dni, čo mi nesľubujú nič dobré? Oh, ako sa ľudia len vzdialili od prírody! Akí sú zbabelí, podlí, podlízaví! Čo uvidím vo svojej vlasti? Rodákov spútaných okovami, ako roztrasení bozkávajú ruku, čo ich hrdúsi?“* [...], *Život mi je bremenom, lebo nič mi neprináša radosť, všetko mi je na ťarchu. Je mi bremenom, lebo ľudia, medzi ktorými žijem a asi budem musieť žiť sú mi mravne takí vzdialení ako svetlo mesiaca od svetla slnka.*²⁷ Absencia rodinnej pohody, traumatizujúce zážitky a samota zanechali bezpochyby stopy na Napoleonovi, čo opodstatňuje Wordsworthov prístup k výchove.

Počas celej vlády Napoleona bolo Francúzsko v centre politickej scény, ktorú Wordsworth pozorne sledoval. V októbri 1803 píše nasledovné riadky: *„Keď sa pozerám na súčasný stav vecí, vidím jedného muža, zároveň jedného z najpodlejších, vztýčeného aby sa oháňal, aby konal, aby vykonal, s mocnými národmi ako poskokmi, veľkolepé udalosti znejúce starou rozprávkou, zdajú sa márne a prázdne, nevidím nič veľkého.*²⁸ V roku 1804 získava Napoleon titul cisára, čo je jedným z najdôležitejších míľnikov v jeho závratnej kariére. Wordsworth sa na neho však pozeral ako na tyrana, ktorý pošliapal ideály revolúcie. Samotný akt korunovácie pápežom je preto pre neho neznesiteľný a v diele *The Prelude* sa k nemu vyjadruje ako ku „katastrofe“: ..., *In the catastrophe (for so they dream,*

²⁵ Manfred, 1978, str. 31

²⁶ Manfred, 1978, str. 31

²⁷ Manfred, 1978, str. 27

²⁸ Pôvodné znenie: „When, looking on the present face of things, I see one Man, of men the meanest too! Raised up to sway the world, to do, undo, With mighty Nations as his underlings, The great events with which old story rings Seem vain and hollow; I find nothing great;“ Wordsworth, W. *The poetical Works of William Wordsworth* 1858, str. 239

And nothing less), when, finally to close And seal up all the gains of France, a Pope Is summoned to crown an Emperor“...²⁹

Napoleon nebol nepriateľom len v očiach Wordswortha ale predstavoval nebezpečenstvo pre celú Britániu. Od roku 1803 bol budovaný obrovský vojenský tábor na severnom cípe Francúzska neďaleko Boulogne. Jeho úlohou bolo sústredenie vojenskej sily, ktorá by jedným, rozhodujúcim úderom porazila Britániu. Napoleonov plán bol „zasadiť nepriateľovi úder priamo do srdca.“³⁰ Reálna hrozba invázie do Británie trvala od roku 1803 do roku 1805. Tu sa začínajú napoleonské vojny bytostne dotýkať obyvateľov Británie a produktivita umelcov sa náležite stupňuje. Wordsworth sa k nej vyjadruje v básni *Lines on the expected Invasion*. Tu sa prihovára celému národu a vyzýva aby sa jednotne postavil na obranu voči utláčateľovi – Napoleonovi: „*To have one Soul, and perish to a man, Or save this honoured Land from every Lord But British reason and the British sword.*“³¹ Tu je obzvlášť výrazné jeho patriotické cítenie a dokonca sa zúčastňuje výcviku v domobrane, akoby sa chystal postaviť Bonapartovi na bojovom poli.

Jeho nevraživosť voči cisárovi naberá osobný charakter. Jedným z dôvodov sú politické ambície, ktoré vyjadril v básni *It is no Spirit who from Heaven Hath Flown*. Wordsworth, možno len nepriamo, závidel Napoleonovi jeho závratnú kariéru a stupeň, ktorý dosiahol. V každom prípade sa v riadkoch básne s ním stotožňuje: „*And, while I gazed, there came to me a thought, That I might step beyond my natural race, As thou seem'st now to do; might one day trace, Some ground not mine; and, strong her strength above, My Soul, an Apparition in the place, Tread there with steps that no one shall reprove!*“³² Wordsworth tu používa prvú osobu, no pritom je reč o vzostupe Napoleona. Odhaľuje svoje túžby prekročiť „svoju prirodzenú dráhu“ a dosiahnuť veľkoleposť. Jeho ambície sú skutočne „napoleonské“, no jediným, kto dosahuje veľkoleposť je sám Napoleon.

3.2 Robert Southey (1774 – 1843)

Názory a postoje, ktoré prechovával Robert Southey k Napoleonovi sú zo začiatku veľmi podobné tým u ostatných básnikov. Pomerne skoro vytriezvel z nadšenia pre Napoleona a začal ho považovať za nepriateľa. Osobitosť mu však dodáva prenikavosť a krutosť jeho

²⁹ Wordsworth, 1858, str. 512

³⁰ Manfred, 1978, str. 374

³¹ Wordsworth, 1858, str. 240

³² Wordsworth, 1858, str. 161

opozície voči Bonapartovi. Southey nepribližuje udalosti, ktoré viedli k sklamaniu a zmene jeho pohľadu. Od nádejných začiatkov revolúcie prechádza priamo do ostrej kritiky. V roku 1810 vychádza prvé vydanie epickej básne s názvom *The Curse of Kehama*. V diele vystupuje kňaz Kehama, ktorý sa snaží získať nadpozemské schopnosti a stať sa bohom, ktorý je obrazom Napoleona a jeho závratnej kariéry: „*Dobýval neodolateľnú kariéru, až kým jeho víťazný voz nedosiahol rozmery nedostatočnej zeme a všetci králi ľudstva neboli pod jeho jarmom*“³³ Kehama predstavuje zosobnenie zla, proti ktorému stojí hrdina Ladurlad a panteón bohov hinduizmu.³⁴ Southey vykresľuje boj proti Napoleonovi ako fantastický konflikt kde stoja proti sebe dobro a zlo. Podľa neho je víťazom tohto boja stále dobro a tým vyjadruje nádej k porážke Napoleona: „*Žiaľ, útlak, bolesť a agónia, Duch dobra nie je podmanený, a nech akokoľvek trpia, vždy víťazia*“³⁵

Jeho útoky na Napoleona majú charakter démonizovania a považuje ho za zosobnené zlo, ktoré je prirodzeným nepriateľom dobra. Toto je citeľné hlavne po roku 1813, kedy dostáva miesto dvorného básnika. O tri roky neskôr vychádza jedna z jeho najpopulárnejších básní *The Poet's Pilgrimage to Waterloo*. Báseň zobrazuje návštevu bojiska po bitke pri Waterloo, kde bol Napoleon definitívne porazený. Rovnako oslavuje víťazstvo Britov. Opäť je tu prezentovaný konflikt epických rozmerov, ktorý sa odohráva medzi dobrom a zlom. Zlo je zastúpené Napoleonom, ktorého Southey démonizuje a mýtizuje: „*Zem bola utláčaná a nebesami bolo pohrdané*.“³⁶ Bonaparte je tu vykresľovaný ako stelesnené zlo, ktoré predstavuje nebezpečenstvo pre ľudstvo v globálnom meradle: „*Prostredníctvom zlomyselných prostriedkov, dobýval zlomyselný cieľ a všetky jeho nemilosrdné opatrenia boli predurčené aby zotročil, ponížil a týral ľudstvo*.“³⁷

Robert Southey považuje samotnú bitku pri Waterloo za akýsi náboženský konflikt a križiacku výpravu za dobrom. Británia a jej spojenci zastupujú dobro a kresťanské ideály, ktoré vedú k mieru a prosperite. Napoleon, jeho prisluhovači a názory sú barbarské a kým

³³ Pôvodné znenie: „He went on conquering in irresistible career, Till his triumphant car had measured o'er The insufficient earth, and all the kings Of men received his yoke“ Southey, R. *The Curse of Kehama* 1810, str. 70

³⁴ Zakomponovanie hinduistickej mytológie v diele spočíva v narastajúcom záujme Angličanov o indickú kultúru. Briti kolonizovali Indiu už od roku 1612 a tieto dve odlišné kultúry sa časom ovplyvňovali.

³⁵ Pôvodné znenie: „Sorrow, oppression, pain and agony, The spirit of the good is unsubdued, And, suffer as they may, they triumph still.“ Southey, R. *The Curse of Kehama*, 1810, str. 200

³⁶ Pôvodné znenie: „For earth oppress, and Heaven insulted and defied.“ Southey, R. *The Poet's Pilgrimage to Waterloo* 1816, str. 88

³⁷ Pôvodné znenie: „He sought thro' evil means a nevil aim, And all his ruthless measures were designed To enslave, degrade and brutalize mankind.“ Southey, R. *The Poet's Pilgrimage to Waterloo* 1816, str. 171

nebude porazený, tak nebude možné dosiahnuť mier: „*Dosiahol príliš veľa! Podľa jeho šablóny sa sformovala zlomyseľná generácia, neobmäkčená a neovládaná žiadnym náboženstvom, rozpálená všetkými ohavnými zločinmi, bez viery, bez cti, bez vášne;...to boli vhodní zástupcovia, ktorých zamestnával.*“³⁸

3.3 Lord Byron (1788 – 1824)

V tom čase bol veľmi mladý a jeho názory boli ešte nezrelé. Aj potom, ako jeho intelekt narastal, bol akýmsi outsiderom, čo sa týkalo postojov voči Napoleonovi. Sám Byron, jeho hrdinovia a Napoleon mali spoločné črty, ktoré spôsobili to, že Byron Napoleona vždy do istej miery obdivoval, dokonca aj keď ho odsudzoval. Obaja dosiahli úspech vo veľmi mladom veku a obaja mali nešťastné prvé manželstvá. Obaja prakticky dobýjali svet – Napoleon vo vojenskej sfére a Byron v literárnej. Každý z nich mal skúsenosti s vyhnanstvom,³⁹ no na to aby Byron Napoleona obdivoval, si musel všimnúť zhody v ich charakteroch. Ich tvrdohlavý a revolučný postoj je nepopierateľný. Aj spisovateľ a aj cisár disponovali energiou a egoizmom. Byron mal dokonca podobizeň Bonaparta vo svojej internátnej izbe v meste Harrow.⁴⁰ Jedným z jeho významných diel je *Don Juan*. Tu spomína na svoje roky strávené v Anglicku ako na čas, kedy panoval ako „*veľký Napoleon kráľovstva rýmov.*“⁴¹ Neskôr, keď Napoleon abdikoval a dostal sa do vyhnanstva, bol Byron sklamaný a frustrovaný.

Jeho reakciou bola báseň *Óda na Napoleona Buonaparta*, ktorú napísal krátko po abdikácii. Už z prvých veršov je citel'ný Byronov postoj voči Bonapartovi: „*'Je dokonané —no včér bol kráľom ! A ozbrojený kráľovským úsilím, a teraz akousi bezmennou veco. Taký ponížený – a napriek tomu nažive!*“⁴² Pre neho bol Napoleon hoden svojho miesta v ľudskej histórii a nepozeral sa na neho vyslovene ako na utláčateľa a tyrana, ale skôr ako na osloboditeľa Talianska a revolucionára. U Byrona tieto sympatie prerástli až do

³⁸ Pôvodné znenie: „Too far had he succeeded! In his mould A nevil generation has been framed, By no religion tempered or controlled, By foul examples of all crimes inflamed, Of faith, of honour, of compassion void;...Such were the fitting agents he employed.“ Southey, R. *The Poet's Pilgrimage to Waterloo* 1816, str. 172

³⁹ McClay, 2013, str. 9

⁴⁰ McClay, 2013, str. 15

⁴¹ Pôvodné znenie: „The grand Napoleon of the realms of rhyme.“ Byron, L. *Don Juan*, 1858, str. 371

⁴² Pôvodné znenie: „'Tis done —but yesterday a King ! And arm'd with Kings to strive, And now thou art a nameless thing, So abject — yet alive !“ Byron, L. *Ode to Napoleon Buonaparte* 1814, str. 7

mýtického statusu – preto umiestňuje Napoleona po boku postáv z mytológie a nie historických osobností. Jeho pád je dôvodom, prečo ho Byron opisuje ako „nameless thing“ – bezmennú vec. Zlyhal a tým stratil svoj mýtický status – ostal len smrteľným človekom, ktorý si nezaslúži, aby ho v básňach oslovoval pravým menom. Podľa neho by bolo lepšie keby Napoleon zomrel a nešiel do vyhnanstva. Byron to považuje za nečestné: „*Keby si zomrel tak, ako umiera česť, mohol povstať nejaký nový Napoleon.*“⁴³ Dokonca porovnáva Bonaparta s Prométeom, gréckym bohom, ktorý obetoval sám seba, aby priniesol ľuďom oheň, tým pádom sa obetoval za pokrok. Byron vyzýva Napoleona, aby bol ako Prométeus: „*Znesieš tú hrôzu? Podel' sa s ním, o jeho orla a jeho skal!*“⁴⁴ Prométeus je v porovnaní s Napoleonom oslavovaný a obdivovaný: „*On vo svojom páde hrdosť si zachoval, a byť smrteľníkom, aj hrdo by umieral!*“⁴⁵ Prométeus prijal svoj osud s pokorou, no Napoleon nebol schopný takéhoto ušľachtilého činu.

Byron zámerne použil v názve pôvodnú verziu Napoleonovho priezviska *Buonaparte*. Mladý generál si ho neskôr sám zmenil na *Bonaparte* a neskôr ho karikaturisti pravidelne používali vo svojich dielach za účelom ešte viac sa dotknúť francúzskeho cisára tým, že mu pripomínali jeho korzické korene.⁴⁶ Byron ho tu použil s presne opačným zámerom. Napoleon Buonaparte, ktorému je venovaná óda nie je tým, ktorý zradil ideály francúzskej revolúcie, podpísal konkordát s pápežom, korunoval sa za cisára a spôsobil smrť masám ľudí vo svojich dobyvačných vojnách. Buonaparte je mladým generálom, ktorý horí republikánskymi ideálmi a oslobodil Taliansko vojensky aj politicky. Tým pádom, je óda venovaná Napoleonovi, ktorý sa odvrátil od samého seba.

Napoleon sklamal Byrona druhýkrát, keď bol porazený v bitke pri Waterloo v roku 1815. Bol nútený opäť rezignovať a stráviť vyhnanstvo na ostrove Sv. Heleny. Byron bol samozrejme opäť pohoršený, že Bonaparte nepadol v boji, ale tento krát mu čiastočne odpúšťa. Napoleon dosahuje veľkoleposť v očiach Byrona tým, že bol schopný opäť sa postaviť a bojovať. Po udalostiach pri Waterloo a exile na Sv. Helene vychádza krátka báseň *Napoleon's Farewell*. Báseň je napísaná v prvej osobe, pretože sa Byron stotožňuje s padlým hrdinom, ktorý opúšťa Francúzsko. Jeho sympatizovanie s Napoleonom v exile

⁴³ Pôvodné znenie: „If thou hadst died as honour dies, / Some new Napoleon might arise.“ Byron, L. *Ode to Napoleon Buonaparte*. 1814, str. 12

⁴⁴ Pôvodné znenie: „Wilt thou withstand the shock? / And share with him, the unforgiven, / His vulture and his rock!“ Byron, L. *Ode to Napoleon Buonaparte*. 1814, str. 14

⁴⁵ Pôvodné znenie: „he in his fall preserv'd his pride, / And if a mortal, had as proudly died!“ Byron, L. *Ode to Napoleon Buonaparte*. 1814, str. 14

⁴⁶ Broadley, 1911, str. 17

sa dá vysvetliť aj tým, že sám bol postupom času nútený navždy opustiť svoju rodnú krajinu: „*Pocíťoval som, že ak to, čo bolo šepkané a omieľané bola pravda, tak som bol nevhodným pre Anglicko; ak nie, tak Anglicko bolo nevhodným pre mňa.*“⁴⁷ V diele sa Napoleon lúči s krajinou, ktorú viedol: „*Zbohom krajine, kde šero mojej slávy vzostúpilo a zatienilo zem svojím menom.*“⁴⁸ Byron tu vyzdvihuje svojho hrdinu a jeho neuhasiteľné a večné ambície, ktoré nemali priestor vo svete, ktorý ho nedokázal správne pochopiť a prijať. V básni sa vynárajú mnohé spoločné aspekty oboch osobností: „*I have warr'd with a world which vanquish'd me only.*“⁴⁹ – prostredníctvom Napoleona tlmočí Byron svoje vlastné myšlienky, ktoré sú pre nich spoločné - „viedol som vojnu so svetom, ktorý ma zdolával.“ Obaja boli v rozpore s okolitým svetom, ktorý pre nich nemal celkom pochopenie. Napriek tomu vyhlasuje, že ideály francúzskej revolúcie sú univerzálne a večné, keďže dokázali zmobilizovať také obrovské množstvo ľudí – vrátane samotného Lorda Byrona.

4 NAPOLEON V KARIKATÚRE

4.1 Stručná história karikatúry

Tendencia parodovať a burleskne zosmiešňovať sa zdá byť zakorenená v ľudskej povahe. Je prejavom lásky k smiechu a zábave v každej ľudskej spoločnosti už od počiatku ľudstva. Muži spomedzi radov bojovníkov sa radi bavili na účet svojich nepriateľov a na ich slabostiach, či už boli fyzického alebo mentálneho charakteru. Patrílo sem aj vymýšľanie prezývok a slovných hračiek, ktoré umocňovali humorný dojem. Nikdy to však nepatrilo medzi uznávané, resp. „vyššie“ umenia. Bolo to skôr spestrenie a oddychová činnosť umelcov a autorov. Už v Egypte sa objavujú ilustrované humorné nákrepy opisujúce ľudí a udalosti v spoločnosti.⁵⁰ Okrem Egypta siahajú korene satiry aj do divadla antického Grécka. Herci sa často odievali do masiek satyrov a faunov s použitím kozej kože. Tváre si natierali vínnymi usadeninami, aby dosiahli neprirodzený výraz. Thespis, považovaný za otca gréckej drámy, neskôr zaviedol masky namiesto

⁴⁷ Pôvodné znenie: „Farewell to the Land where the gloom of my Glory Arose and o'ersadow'd the earth with her name“ Noel, R.B.W.1890, str. 109

⁴⁸ Cunningham, 1866, str. 472

⁴⁹ Cunningham, 1866, str. 472

⁵⁰ Wright, 1864, str. 3

natierania tváre aby vylepšil dojem. Mimika týchto masiek mala priamo súvis s charakterom a úlohou postáv.⁵¹ Samotný pojem *karikatúra* však nebol používaný až do druhej polovice 17. storočia. Karikatúra má svoj pôvod v taliančine zo slova *caricare*,⁵² ktoré sa dá preložiť ako preťažovať alebo preháňať, čo je kľúčový termín pri definovaní pojmu. Tým pádom opisuje obraz alebo dielo, ktoré je istým spôsobom zveličené. Prvým Angličanom o ktorom sa vie, že tento termín spomenul, bol Sir Thomas Brown, avšak sa zdá, že ho považoval len za akési exotické slovíčko.⁵³

V britskej karikatúre sa často objavuje zaujímavá postavička, ktorá nesie meno John Bull. Jeho pôvod siaha do 18. storočia, kedy ho vytvorili v spolupráci Isaac Cruikshank a James Gillray. Mal predstavovať typického Angličana – prostého slobodného sedliaka a tým pádom zosobňovať Anglicko v karikatúrach. John Arbuthnot ho vo svojej knihe *The History of John Bull* definoval nasledovne: „*je nám prezentovaný ako červenkastý, buclatý s lícami ako trubač, poctivý obchodník, jednoduchý a priamočiary, ktorý sa dá ľahko oklamať; no keď vezme záležitosti do vlastných rúk a koná dobre, čisto a zmysluplne, tak vie veľmi dobre čo chce dosiahnuť a aj za tým ide.*“⁵⁴

Za otca modernej karikatúry sa považuje William Hogarth (1697 –1764), ktorý používal spoločenskú satiru vo svojich dielach už v 18. storočí.⁵⁵ Vo svojich začiatkoch kopíroval grafiky a medené rytiny, vďaka čomu nadobudol skúsenosti v obore.⁵⁶ Súčasné britské umenie považoval za podlízavé. Namiesto toho, aby pracoval pre pár bohatých patrónov, rozhodol sa zarábať si na živobytie pomocou rytín svojich obrázkov. V čase, keď sa európske maliarstvo sústreďovalo na zobrazovanie významných a vysoko postavených ľudí, on strávil svoj život zobrazovaním zhýralosti a pochybnosti vládnucej vrstvy. Meno Hogartha je síce spájané s karikatúrou, no on sám nebol v pravom zmysle karikaturistom ale skôr komikom a satirickým maliarom.⁵⁷ Vďaka nemu sa však otvorili dvere do „zlatého

⁵¹ Wright, 1864, str. 11

⁵² Sarigul, 2009, str. 3

⁵³ Wright, 1864, str. 415

⁵⁴ Pôvodné znenie: „he is suggested to us as “ruddy and plump, with a pair of cheeks like a trumpeter,” an honest tradesman, simple and straightforward, easily cheated; but when he takes his affairs into his own hands, acting with good plain sense, knowing very well what he wants done, and doing it.“ Arbuthnot, J. *The History of John Bull*, 1889, str. 5

⁵⁵ Garnett, 1911, str. 23

⁵⁶ Garnett, 1911, str. 18

⁵⁷ Everitt, 1893, str. 6

veku karikatúry“, kde dominovali osobnosti ako James Gillray, Thomas Rowlandson a Isaac Cruikshank.

Je dôležité pozerat' sa na karikatúru ako na formu komunikácie. Ako v každej komunikácii, aj karikatúra je nositeľom správy alebo informácie od odosielateľa k príjemcovi. Najčastejšie poukazujú na nedostatky ľudí a spoločnosti. Maliar Abidin Dino vyhlásil: „Ako zbraň, je karikatúra účinnejšia než báseň alebo obraz. Je potrebné si uvedomiť, že ak chceme dosiahnuť k masám a niečo povedať, tak karikatúra je pre nás skratkou.“⁵⁸

4.2 James Gillray (1757 - 1815)

Jednou z jeho prvých karikatúr namierených proti Napoleonovi niesla názov „*Storm Rising, or the republican Flotilla in Danger*“ (obrázok č.6). Dielo zobrazovalo francúzsku loď útočiacu na Britániu s vlajkami nesúcimi nápisy ako „sloboda, ateizmus, pohrdanie, invázia, zásoby, drancovanie, žobranie, otroctvo, ničenie, anarchia a vraždenie“. William Pitt čelí útočníkom a snaží sa ich zahnať vytvorením obrovskej búrky, ktorá by zničila ich plavidlo a s ním aj posádku. Je zobrazený ako Aeolus – grécka mýtická bytosť, ktorá vládne vetrom. Táto karikatúra je svedectvom o tom, ako sa Briti báli potenciálnej invázie Francúzov na britské ostrovy. Mnohé mestá organizovali jednotky domobrany a milície aby boli pripravené v prípade útoku. Podobným dielom je *French Invasion, - or Buonaparte Landing in Great Britain* (obrázok č. 7). Tu je francúzska flotila pri brehoch Británie, no Napoleon so svojou jazdeckou kavalériou sa už vylodili. Gillray ich zobrazil zmätených a demoralizovaných. Sám Bonaparte zahodil svoj meč a bezhlavo sa vrhá do útoku. Na odpor sa proti nemu postavila pechota pozostávajúca z malého počtu vojakov s dvomi pištoľami. Tu je zobrazené presvedčenie karikaturistov, že britský ľud bol vždy pripravený čeliť akémukoľvek hroziacemu nebezpečenstvu.

Napoleonské vojny vytvorili vlnu patriotizmu, ktorá sa prehnala celým západným svetom, vrátane Británie. Karikaturisti využívali svoje práce na pozdvižnutie patriotizmu a tým uvoľňovali napätie vo vzduchu. Zobrazenia Napoleona a jeho neúspešnej invázie boli veľmi populárne. Ďalším dobrým príkladom je oveľa tvrdšia karikatúra *Buonaparte, 48 Hours after Landing!* (obrázok č.8) Tu vystupuje John Bull, ktorý triumfálne drží v rukách vidly, na ktorých je nastoknutá uťatá hlava Napoleona. Je tu citeľný postoj Anglicka

⁵⁸ Sarigul, 2009, str. 3

voči invázii Francúzov a aj výzva, že ich čaká porážka ak sa odhodlajú vstúpiť na pôdu Anglicka. Samotná invázia na Britské ostrovy sa však nikdy nekonala. Gillray satirizoval všetky aspekty politického života, no najostrejšie útoky boli namierené na Bonaparta, ktorého vykresľoval ako malú nafučanú figúrku plnú prehnaného sebavedomia. Vyjadroval všetku nenávisť, ktorá mala v tom čase súvis s Napoleonom a ktorá často naberala na vulgárnosti. Výborným príkladom je dielo *"King of Brobdingnag and Gulliver"* (obrázok č. 9). V tejto karikatúre má britský kráľ Napoleona na dlani a skúmavo si ho prezerá cez zväčšovacie sklo s nasledujúcimi slovami: *"Môj malý diablok Gruldig, o sebe a o svojej krajine ste vytvorili obdivuhodný chválospev, no z toho, čo si môžem vyvodiť z vašich vzťahov a odpovedí, s bolesťou Vám musím oznámiť, že mi neostáva iné, než Vás považovať za jedného z najškodlivejších plazov, ktorého musela príroda strpieť a ktorý kráča po povrchu Zeme.."*⁵⁹

Azda jeho najznámejším dielom je *"The Plumb-pudding in danger, or, State epicures taking un petit souper"* (obrázok č.10). Samotný koncept je až primitívne jednoduchý, avšak opisuje vtedajšiu politickú situáciu veľmi presne. Napoleon Bonaparte a William Pitt sa delia o horúci slivkový puding v tvare glóbusu. Obaja sa usilujú odkrojiť si pre seba čo najväčšiu časť sveta. William Pitt pôsobí pokojne, sebaisto a pravdepodobne je aj opitý, čo naznačuje jeho červený nos. Je známe, že trpel lámkou a jeho zdravotný stav bol žalostný počas celého života. Na to, aby sa vyrovnal so svojimi útrapami, mu bolo jeho lekármi odporúčané, aby pil portské víno.⁶⁰ Napoleon Bonaparte je plný túžby a horí netrepezlivosťou ako si odkrajuje územie Francúzska, Holandska, Španielska, Švajčiarska a Talianska.

4.3 Thomas Rowlandson (1756 – 1827)

Rowlandson bol len o rok starší, než Gillray, takže ich práce pokrývajú rovnaké obdobie. Ako mnoho ostatných karikaturistov, aj on satirizoval politikov, nepriateľov Anglicka a členov kráľovskej rodiny. Neskôr obrátil svoju pozornosť na Napoleona Bonaparta. Čo sa týka groteskných zobrazení Napoleona, tak ani v najmenšom nezaostáva za Gillrayom.

⁵⁹ Pôvodné znenie: *"My little fiend Gruldig, you have made a most admirable panegyric upon yourself and Country, but from what I can gather from your own relation, & the answers I have with much pains, wringed and extorted from you, I cannot but consider you to be one of the most pernicious little reptiles that nature ever suffer'd to crawl on the surface of the Earth."*

⁶⁰ Macaulay, 1859, str. 69

Dobrym príkladom je dielo *THE DUNGHILL COCK and GAME PULLET or Boney Beat Out Of The Pitt* (obrázok č.11). Označenie „Dunghill Cock”, alebo „Kohút na hnojisku” je venované Napoleonovi, pričom „Game Pullet”, v preklade „Mladá sliepka” je Mária Lujza, jeho vtedajšia druhá manželka. Sú vyobrazení ako trávajú spoločný čas v parku. Cisárovná nabáda Napoleona aby „strielal” a „*napálil tam ešte jednu alebo dve rundy predtým, než bude hľadať ďalšiu zástavu mieru.*”⁶¹ Vyčerpaný Bonaparte jej odpovedá: „*Drahá, vystrelil som z celého svojho delostrelectva bezvýsledne. Musím nariadiť svojim pobočníkom aby obnovili útok a dať im pokyny ako manévrovať zo vzdialeného kopca.*”⁶² Celý dialóg sa naoko tvári, že je o Napoleonových vojenských ťaženiach, no v skutočnosti je o snahe cisárskeho páru splodiť následníka trónu. Rowlandson umiestnil cisárovnú do hojdacej siete ozdobenej pozlátenými rytinami groteskných postavičiek a nápisom „Národná kolíska”. Mária Lujza je pohodlne uložená v „kolíske” vystlanej červenými vankúšmi a modrou plachtou. Jej túžby odrážajú sochy umiestnené v ľavej časti obrazu s nápisom „ukradnuté obrázky”. Zobrazujú nahého muža, ktorý pristupuje k nahej žene. V pravej časti obrazu je umiestnený dôstojník. Nie je známe, či si dvíha svoj monokel aby špehoval cisársky pár, alebo obdivoval sochy – alebo oboje.

Jeho azda najznámejšou karikatúrou týkajúcou sa Napoleona nesie názov *The Two Kings of Terror* (obrázok č.12). V popredí sa nachádzajú dve postavy. Napoleon, ktorý sedí na vojenskom bubne sa nachádza vpravo. Oproti nemu na ľavej strane sedí na kanóne kostlivec, ktorý sa už od čias veľkej morovej epidémie považoval za stelesnenie smrti. Ich pózy sú identické – zhrbení a hlavu si podopierajú rukou. Napoleon sa zdá byť nervózny – hryzie si nechty a s obavami sleduje dianie okolo seba. V porovnaní s ním sa zdá byť kostlivec prinajmenšom nedočkavý a nadšený. Okolo nich zúri boj. Za kostlivcom útočia spojenecké armády a rozrážajú francúzske línie. Za Napoleonom sú padlí vojaci a tí, ktorí prežili, ustupujú, alebo utekajú z bojiska. Pri nohách kostlivca leží zlomená tyč, ktorá má na konci orlicu – symbol cisárstva. Je to symbol porážky a konca vlády Bonaparta.

⁶¹ Pôvodné znenie: „Batter away my little Boney, pour in another round or two before you look for a Flag of Truce.”

⁶² Pôvodné znenie: „Marblue, I have discharged my whole Artillery to no purpose. I must give orders to my Aide de Camp to renew the attack and to instruct how to Manoeuvre from a distant hill.”

4.4 Isaac Cruikshank (1764–1811)

Jeho prvou karikatúrou zobrazujúcou Napoleona niesla meno *Buonaparte at Rome giving Audience in State* (obrázok č. 13). Samotný Napoleon sa nachádza na pravej časti obrazu sediaci so založenými rukami v kresle, ktoré nápadne pripomína trón. Pravou nohou zasahuje kľáčiaceho pápeža do hlavy, ktorému z rúk padajú kľúče. Tento ponižujúci výjav vyjadruje moc, ktorú mal Napoleon nad pápežom a Vatikánom.

Napoleonova korunovácia za cisára v roku 1804 bola udalosťou, ktorá mu zabezpečila neobmedzenú moc a urobila ho najmocnejším mužom v Európe. Pre štáty, ktoré stáli proti nemu, to bol varovný signál a potenciálna hrozba. Isaac Cruikshank satirizoval Napoleonovu korunováciu už v roku 1803 kedy bola plánovaná. V karikatúre *Crying for a New Toy* (obrázok č.14) zobrazuje Napoleona ako malé rozmazané dieťa, ktoré sedí uprostred poničených hračiek. Cisárska koruna je pre neho len ďalšou hračkou, ktorú musí za každú cenu mať a jeho slová znejú výhražne: „*Budem ju mať. Bude moja, inak budem plakať – daj mi korunu!*“⁶³ Korunu mu odovzdáva postava ženy, ktorá predstavuje matku so slovami: „*Nuž, dieťa moje, môžeš ju mať, no myslím že nebudeš o nič lepší a o nič tichší než ako predtým, než si ju dostal.*“⁶⁴ V týchto slovách sú vyjadrené obavy Anglicka. Po tom ako Napoleon získa titul cisára sa nedá predpokladať, že bude spokojný a nastane mier. Práve naopak – jeho ambície a dobyvačné ciele budú stále väčšie.

Ako mnohí iní karikaturisti, aj Isaac Cruikshank reagoval na hrozbu invázie francúzskych jednotiek do Británie. Karikatúra *Facing the Enemy* (obrázok č. 15) porovnáva stav armád Anglicka a Francúzska. Každá armáda tu má zastúpenie v jednej z dvoch postáv. Anglicko zastupuje hrdý a tučný Angličan stojaci vľavo. Pri jeho nohách stojí buldog, ktorý má na obojku nápis John Bull. Na pravo sa nachádza zhrbený Francúz odetý v roztrhanej a zanedbanej uniforme z čias veľkej francúzskej revolúcie. Tvári sa rozpačito a ustráchané. Aj on má pri nohách symbol svojej krajiny – galského kohúta. Aj on sa v rozpakoch pozerá smerom k buldogovi.

Vlnu patriotizmu pomáhal dvíhať aj karikatúrou *Johnny Bull giving Boney a pull* (obrázok č. 16). Na obraze dominuje široká postava Johna Bulla v žltých nohaviciach a červenej veste. Ťahá povraz, ktorý má okolo krku omotaný Napoleon. Ten je vystrašený a prieči sa. V tomto geste volá na svojho soka: „*Ach! Milost'! Ach! Milost'! – Jean Bull Jean Bull –*

⁶³ Pôvodné znenie: I will have it, I will, or else I'll cry - give me the Crown!

⁶⁴ Pôvodné znenie: „Well Child, you shall have it, but I don't think you'll be a bit better for it, nor quieter when you've got it.“

vešanie nie je dobré pre Francúzov.“⁶⁵ Napoleon vidí, že ho John Bull ťahá na vysokú šibenicu na kopci, kde len už pristavený rebrík a diváci mávajúci čiapkami. John Bull mu na jeho skuvíňanie odpovedá: „*To lano nebudem ani merať, ty zlosyn. Stavím sa, že je dosť dlhé aj na dvanásť takých chlapíkov ako si ty.*“⁶⁶ Celá scénka sa odohráva na pobreží, odkiaľ je vidieť námornú bitku odohrávajúcu sa na mori. Tam vybuchujú francúzske lode pod paľbou niekoľkých anglických.

Zničenie francúzskej námornej flotily v roku 1805 bolo jedným z najväčších úspechov Británie vo vojne proti Napoleonovi. Bol to samozrejme aj ideálny motív pre karikaturistov ako Napoleona vysmiať a zraniť. Isaac Cruikshank spracoval tento motív v karikature s názvom *The Empress's wish or Boney Puzzled!!* (obrázok č.17). Celý výjav sa odohráva na pobrežnej pevnosti pri ktorej kotví francúzska námorná flotila. Jej vyplávanie na šire more bráni jediná osamotená britská loď. V centre obrazu sa nachádza Napoleon so svojou prvou manželkou Josephine de Beauharnais. Vidíme ju ako ďalekohľadom ukazuje na loď Britov a obracia sa na svojho manžela so slovami: „*Môj Drahy Malý Veľký Cisár všetkých Kráľov, Národov a Princov vaše veličenstvo mi často sľubovalo, že keby som niečo chcela, želala si alebo túžila po niečom na celom svete, bolo by mi to okamžite dopriať. Nechcem od Vašej Výsosti takýto dôkaz lásky. Žiadam len, aby ste mi priniesli tú maličkú loď s modrou vlajkou, ktorá tam kotví.*“⁶⁷ Napoleon je tu zobrazený tradične nízkeho vzrastu a na tvári má zmätený a nahnevaný výraz. Na žiadosť svojej manželky reaguje tak, že začne preklínať britskú loď: „*Nech čert vezme tú loď!*“⁶⁸ Následne začína hľadať výhovorky typu: „*Ach, vietor ku mne teraz nie je priaznivý.*“⁶⁹ Za cisárskym párom stoja štyria vojaci. V reakcii na Napoleonovu odpoveď sa jeden z nich spýtavo pozerá na kolegu stojaceho vedľa. Karikatúra sa vysmieva Napoleonovi v zmysle, že aj jedna britská loď zabráni vyplávať celej francúzskej flotile. Napoleonova reakcia a hnev sú na mieste, pretože Británia mala jednoznačnú námornú prevahu.

⁶⁵ Pôvodné znenie: „ Ah! Misericordi Ah! Misericordi - Jean Bool Jean Bool - hanging not good for Frenchmen.“

⁶⁶ Pôvodné znenie: „ I shan't Measure the Cord, you Foultre. I am Sure it is long enough to a Dozen such Fellows as You.“

⁶⁷ Pôvodné znenie: „My Dear Little Great Emperor of Kings, Nations & Princes your Majesty has often promised to me – that if ever I longed, or wished, or had a Desire for any thing in all the world, it would be got immeadiatly – I do not wish to put your Highness to such a proof of your Love I only wish you to send out and bring me dat Little Ship with the Blue Flag, that lays at Anchor.“

⁶⁸ Pôvodné znenie: „Dam dat little ship!“

⁶⁹ Pôvodné znenie: „O de wind is not favorable to me.“

Meno Cruikshank sa bude navždy spájať s veľikánmi karikatúry. Hlavne vďaka tomu, že Isaac Cruikshank vychoval dvoch synov, ktorí pokračovali v diele svojho otca začínajúc ako jeho uční a asistenti. Boli to Robert Cruikshank a George Cruikshank. Robert žiaľ ostáva v úzadí a najviac sa v karikatúre skloňujú mená jeho otca a brata. George Cruikshank však vďaka svojim dielam dosiahol slávu, ktorou prekonal aj svojho otca.

4.5 George Cruikshank (1792 – 1878)

Ako žiak svojho otca sa George Cruikshank začínal venovať satirizovaniu politického životauž v mladosti. Tento proces bol takmer prirodzený, keďže počas jeho dospievania boli napoleonské vojny stále aktuálnou témou a na politickej scéne bolo stále dosť cieľov pre karikatúry. Prvou karikatúrou namierenou proti Napoleonovi reagoval George na víťazstvo Admirála Nelsona nad francúzskym loďstvom. *Boney Beating Mack - And Nelson Giving Him a Whack! or the British Tars giving Boney his Hearts desire, SHIPS, COLONIES and COMMERCE* (obrázok č.18) je názornou ukážkou talentu mladého Cruikshanka, v ktorom mohol mať James Gillray nasledovníka. Dielo zobrazuje Napoleona ako sa pozerá zoči-voči porazenému rakúsko-uhorskému generálovi Karlovi Mackovi (pretože generál kľací na kolenách) a adresuje mu nasledovné slová: „*Nechcem ani vaše pevnosti, ani vaše mestá a ani teritória Pane, chcem len lode, kolónie a obchod.*“⁷⁰ K tejto dvojici náhlivo pribiehajú dvaja poslovia. Jeden z nich vraví Napoleonovi: „*Vaša Veličenská Výsosť, ten prekliaty Nelson Vám berie všetky Vaše lode, 20 naraz. Beda ak sa hneď nevrátite, neostane Vám ani jedna!*“⁷¹ Ten druhý ho vyzýva: „*Utekajte môj cisár, kým nám ten prekliaty Nelson nevezme ešte viac lodí!*“⁷² Na druhej strane zálivu môžeme vidieť admirála Nelsona ako ťahá ukoristené lode k postave Británie,⁷³ ktorá ho víta s rozpaženými rukami. Nelson jej adresuje nasledovné slová: „*Pri tvojich nohách bohyňa morí sa vzdávam svojho života*⁷⁴ *v službe mojej krajine.*“⁷⁵ Británia mu na tieto slová odpovedá: „*Syn môj, tvoje meno bude zaznamenané na stranách histórie*

⁷⁰ Pôvodné znenie: „I want not your Forts, your Cities, nor your Territories, Sir; I only want Ships, Colonies and Commerce.“

⁷¹ Pôvodné znenie: „May it please your King`s Majesty Emperor, that Dam Nelson take all your ships, 20 at a time. Begar, if you no come back directly, they vill not leave you von boat to go over in!“

⁷² Pôvodné znenie: „Run, ma foi. Anoder Dam Nelson take ever so many more ships!“

⁷³ Britannia (lat.) je bohyňa, ktorá je stelesnením britskej národnej identity a sily.

⁷⁴ Admirál Horatio Nelson zničil francúzsku flotilu pri myse Trafalgar, no počas bitky padol.

⁷⁵ Pôvodné znenie: „At thy feet, O Goddess of the Seas, I resign my life in the service of my Country.“

*písmom z najjasnejšieho zlata.*⁷⁶ Kvalita karikatúry ktorou disponuje George Cruikshank spočíva v zobrazení historických udalostí, satirizovaníu, no hlavne vo výraznom patriotickom cítení.

Napoleonovo ťaženie do Ruska v roku 1812 bolo jedným z jeho najväčších neúspechov. Akýkoľvek neúspech nepriateľa Británie bol vhodným motívom na karikatúru. George Cruikshank zvečnil túto katastrofu v humornom svetle vo svojej karikatúre *Boney hatching a bulletin or Snug Winter Quarters!!!* (obrázok č.19). Na obraze dominuje hlava Napoleona z profilu, na ktorej má nasadenú typickú nadrozmernú dvojrohú čiapku. Jeho armáda pochoduje za ním, no zo snehu trčia len čiapky vojakov a bajonety. Miestami sa objaví hlava, či jazdecká helma a vojaci v pravom dolnom rohu trčia zo snehu len deravé topánky, cez ktoré mu vykúkajú prsty. Napoleon sa vynára zo snehu a jedná s francúzskym dôstojníkom, ktorý je v snehu len po pás. Napoleonovi kladie otázku: „*Čo do pekla máme napísať do správy?*“⁷⁷ Vľavo stojí kuriér, ktorý vďaka doskám na svojich topánkach stojí pevne na snehu. Jeho výzor zodpovedá podmienkam, v ktorých museli francúzski vojaci zotrvať počas ťaženia. Je vychudnutý, vyhladovaný strhaný a celkovo pôsobí groteskne. Vystrašene sa pozerá na Napoleona a zvoláva: „*Preboha, veď je takmer stratený!!*“⁷⁸ Bonaparte je nakreslený so žalosným výrazom na tvári a reaguje na otázku dôstojníka: „*Povedz!!! Veď povedz, že sme sa dostali do pohodlnej zimnej ubytovne a že počasie je veľmi príjemné a potrvá ďalších osem dní. Povedz, že máme skromnú polievku a dostatok mletého mäsa, grilované medvede, skvelé jedlo, nabádame diabla aby nás odrezal od zásob. Povedz, že na Vianoce budeme večerať doma, daj pozdraviť moju drahú, nedovoľ aby sa John Bull dozvedel, že som dostal kravské kiahne, povedz dobré klamstvo o kozákoch, dopekla povedz čokoľvek, len nie pravdu.*“⁷⁹

V roku 1814 bol Napoleon porazený a poslaný do exilu na ostrov Elba. Pre Britov to bola bezpochyby radostná správa, ktorá sa odrazila aj v karikatúre. George Cruikshank spracoval vyhosteného Napoleona v karikatúre *Little Boney Gone to Pot* (obrázok č.20). Tu je Napoleon opustený na malom ostrovčeku, ktorý má predstavovať Elbu. Sedí na

⁷⁶ Pôvodné znenie: „My son, thy name shall be recorded in the page of History on tablets of the brightest gold.“

⁷⁷ Pôvodné znenie: „Vat de devil shall Ve say in de Bulletin?“

⁷⁸ Pôvodné znenie: „By gar he is almost lost!!“

⁷⁹ Pôvodné znenie: „Say!!!! why say we have got into Comfortable Winter Quarters, and the Weather is very fine & will last 8 days longer. Say we have got plenty of Soup Meagre plenty of Minced meat—grilld Bears fine Eating—driveing Cut-us-off to the Devil Say we shall be at home at Xmas to dinner—give my love to darling [Marie Louise]—don't let John Bull know that I have been Cowpoxed—tell a good lie about the Cossacks—D—e tell any thing but the Truth.“

obrovskom spálňovom nočníku, ktorý je označený ako „Imperial throne“ – cisársky trón, ktorý predstavuje miesto, kde skončili všetky jeho plány a výboje. Spoločnosť mu robí démon, ktorý sa vynára z oceánu na ľavej časti obrazu. Prihovára sa osamelému a smutnému Napoleonovi a nabáda ho spáchať samovraždu: „*Ak v tebe ostala ešte štipka odvahy, vezmi si toto.*“⁸⁰ Napoleon by aj súhlasil, no má jednu podmienku: „*Možno tak aj učiním ak odtiaľ vyberieš flintu.*“⁸¹ Cruikshank tu vykresľuje Napoleona ako zbabelca a jeho útok je pomerne nízky. Napriek tomu dielo veľmi presne vyjadruje zúfalstvo, ktoré mohol cisár pociťovať vo vyhnanstve.

Tematika exilu bola veľmi obľúbená a George Cruikshank ju spracoval vo viacerých karikatúrach. Znáмым je aj dielo *A grand manoeuvre! or, the rogues march to the island of Elba* (obrázok č. 21). Tu je Napoleon veľmi vychudnutý, otrhaný, uplakáný a sprievod ho vlečie k pobrežiu. Tam kotví loď, ktorá ho má dopraviť na Elbu a v nej ho očakáva sám diabol. Bonaparte má okolo krku slučku a za lano ho ťahajú dvaja Francúzi trpasličieho vzrastu. Jeden z nich je jakobín,⁸² ktorý vykrikuje: „*Preč s tyranom.*“⁸³ Druhý je rojalista, ktorý máva vo vzduchu klobúkom, na ktorom je olivová vetva a vykrikuje: „*Nech žije Eudovít XVIII.*“⁸⁴ Napoleona obhadzujú rôznymi predmetmi, medzi ktorými sú aj mačky a myši, pričom mu na hlave tancuje malý démon. Za ním stojí Talleyrand,⁸⁵ ktorý ho poháňa metlou. Za ním v sprievode je dvojčlenná kapela, kde jeden vojak hrá na bubny a druhý na píšťale. Spomedzi davu vytŕča trikolóra s nápisom „*Nech žijú Bourbonovci.*“⁸⁶ Vpravo na horizonte je ostrov, z ktorého sálajú mohutné plamene. Medzi nimi je šibenica na ktorej visí mŕtvola, no jedna slučka je na nej ešte voľná a pri šibenici je pripravený rebrík. Tak ako sprievod na karikatúre, aj George Cruikshank oslavoval porážku Napoleona. Elba sa zdala byť jeho koncom, no cisár Francúzov sa mal ešte vrátiť.

⁸⁰ Pôvodné znenie: „If you have one spark of courage left, take this.“

⁸¹ Pôvodné znenie: „Perhaps I may if you'll take the flint out.“

⁸² Jakobíni, ako aj iní horliví prisluhovači revolúcie, nosili na hlavách typické červené čiapky.

⁸³ Pôvodné znenie: „à bas le Tyran.“

⁸⁴ Pôvodné znenie: „Vive Louis XVIII.“

⁸⁵ Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord bol biskupom, ktorý zastával viaceré mocenské funkcie počas revolúcie a nasledujúcich režimov. Bol prezývaný ako „krvavý diabol.“

⁸⁶ Pôvodné znenie: „ibed 'Vivent les Bourbons.“

5 NAPOLEONSKÝ KOMPLEX

Takmer v každej karikatúre je Napoleon zobrazovaný s podpriemernou veľkosťou svojej postavy. Karikaturisti ho veľmi radi zmenšovali čo bol jedným z tradičných umeleckých motívov. Dokonca môžeme hovoriť o takzvanom „napoleonskom komplexe“. Avšak tento mýtus o veľkosti jeho postavy sa zdá byť produktom propagandy namierenej proti nemu. Po smrti Napoleona vykonával pitvu jeho osobný lekár Francesco Antommarchi. Telesná výška bola stanovená na 5 stôp a 2 palce, čo je v metrickom systéme 168 cm. Tu vzniká jedna z polemík o jeho výške, ktorá pramení z rozdielu medzi britským a francúzskym palcom. Francúzsky palec mal 2,71 cm, pričom ten britský mal len 2,54 cm. Napoleon zomrel na ostrove Sv. Heleny, čo bolo v tom čase britské územie. Je bežným omylom domnievať sa, že bol odmeraný v britských palcoch. Antommarchi bol pôvodom Francúz a meranie uskutočnil v náležitých francúzskych palcoch. Dokonca aj vo svojom memoári umiestnil poznámku na spodnú časť strany 162, kde jasne oboznamuje čitateľov, že spomínané údaje sú francúzskymi rozmermi.⁸⁷

Na základe štúdie Johna Komlosa a Francesca Cinnirellu z Univerzity Ľudovíta Maximiliána v Mníchove bolo preukázané, že priemerná výška britského muža v 18. storočí, bola 165 cm.⁸⁸ Napoleon sa taktiež nechal obklopovať imperiálnou gardou – svojimi osobnými strážcami a neskôr vlastnou armádou veteránov, ktorí boli priamo pod velením cisára. Za veterána sa považoval len ten vojak, ktorý odslúžil 10 rokov vo francúzskej armáde. Títo vojaci museli mať výšku minimálne 5 stôp a 5 palcov a na hlavách nosili vysoké ozdobné čapice. Je prirodzené, že Napoleon sa po ich boku mohol zdať prinajmenšom nízkeho vzrastu. Napríklad seržant Taria, granátnik imperiálnej gardy v rokoch 1809-1815, bol jedným z veteránov a prežil aj ťaženie do Ruska (obrázok č.) je výborným príkladom člena imperiálnej gardy s typickou uniformou a ozdobnou čiapkou. Fotka bola vyhotovená v roku 1858, kedy mal seržant úctyhodných 70 rokov.⁸⁹

Počas víťazného vojnového ťaženia v Taliansku dostal Bonaparte od svojich vojakov prezývku „*le petit caporal*“ - *naš malý kaprál*,⁹⁰ ktorá hovorila skôr o kamarátskom vzťahu medzi Napoleonom a jeho vojakmi, než o jeho postave. Je jasné že špekulácie

⁸⁷ Antommarchi, F. *The Last days of Napoleon: Memoirs of the Last Two Years of Napoleon's Exile*, 1826, str. 162

⁸⁸ Komlos, J. 2005. European Heights in the Early 18th Century

⁸⁹ The history nest, 2014

⁹⁰ Manfred, 1978, str. 137

o Napoleonovej výške boli v tých časoch neopodstatnené a vyplývali len z propagandy namierenej proti jeho osobe, ktorej účel bol vykresliť ho ako malého, smiešneho a neškodného súpera. Napriek tomu je táto asociácia nerozlučiteľne spätá s osobou francúzskeho cisára, pretože zobrazovanie maličkého Napoleona bol typickým umeleckým motívom karikaturistov.

ZÁVER

Bakalárska práca mala za úlohu vykresliť postoj umeleckých kruhov Veľkej Británie k osobe Napoleona Bonaparta interpretáciou a analýzou umeleckých diel maliarov, básnikov a karikaturistov.

Prvá časť bakalárskej práce zobrazuje spoločensko-historické pomery počas francúzskej revolúcie a život Napoleona. Bol prívržencom ideálov revolúcie a bojoval proti jej odporcom. Následne však získal moc a snažil sa podrobiť si Európu a jej národy. Toto počínanie bolo počiatočným zdrojom sklamaní a nepriateľstva zo strany umelcov Británie.

V druhej časti práce sme sa pozreli na historické udalosti zo života Napoleona prostredníctvom perspektívy maliarov. Použitím farieb, prostredia, umiestnenia na obraze a symbolických predmetov nám dali autori najavo ich stanovisko. Turner vyjadril sklamanie nad obeťami vojen, Wilkie načrtol temnotu vychádzajúcu z osoby Napoleona v kontraste k pápežovi, Orchardson vykreslil Napoleona ako osamelého a izolovaného a Eastlake vyjadril obdiv v osobe námorníka, ktorý je v prítomnosti padlého cisára.

Tretia časť práce nám poskytla rozdielne vzťahy romantických básnikov k tematike Napoleona. Tromi nezávislými prístupmi básnikov sme vytvorili kontrast uprostred ktorého bol Wordsworth, ktorý vyjadril sklamanie nad spôsobom akým Napoleon využíval svoj talent, intelekt a moc. Byron a Southey sa umiestnili na opačných koncoch. Kým Southey Napoleona považoval za manifestáciu všetkého zla, Byron s ním sympatizoval a len ťažko znášal jeho pády.

V úvode štvrtej kapitoly sme priblížili históriu a analyzovali sme diela najznámejších karikaturistov obdobia napoleonských vojen. Môžeme konštatovať, že ich diela plnili viac účelov naraz. Útočili na osobu Napoleona, zabávali obecnosť, pomáhali dvíhať vlnu patriotizmu a dokumentovali historické udalosti a priebeh vojny. Z diel karikaturistov je evidentné, využívali každý motív, ktorým mohli Napoleona zraniť. Či už to boli neúspechy na bojisku, v osobnom živote alebo vyhnanstvo.

Priamo na štvrtú kapitolu nadviazali piatou, v ktorej sme ostali pri karikatúrach, no naším cieľom bolo objasniť telesnú výšku Napoleona na základe jeho zobrazenia v karikatúrach. Dospeli sme k záveru, že Napoleon mal na muža svojej doby ešte priemernú výšku. Všeobecne prevládajúci názor, že Napoleon je nízkeho vzrastu pramenil z propagandy

namierenej proti nemu, ktorá sa ho snažila zobrazovať ako malého, bezvýznamného a neškodného. Z pohľadu súčasného človeka je prirodzené, že považuje Napoleona za nízkeho, no bolo by nesprávne pozeráť sa na jeho výšku ako na anomáliu.

Na základe bakalárskej práce môžeme poznamenať, že medzi umelcami Veľkej Británie prevládal z veľkej časti negatívny postoj k Napoleonovi už len na základe toho, že viedol vojnu proti ich krajine. Najväčší dopad mala bezpochyby plánovaná invázia do Anglicka, ktorá predstavovala najväčšie nebezpečenstvo. Na druhej strane je však potrebné poznamenať, že už samotná osobnosť Napoleona bola pre umelcov zdrojom inšpirácie a fascinácie, ktorá dala podnet na vznik mnohých kvalitných umeleckých diel.

RESUME

The main goal of this bachelor thesis was to describe how the British artists viewed Napoleon Bonaparte. To achieve this goal, we used direct interpretations and analysis of the work of painters, poets and caricaturists. The work is divided into five separate chapters.

The first one represents an introduction into the historical period, in which Napoleon gained popularity and power – the French revolution. We are also describing the life of Napoleon for the sake of historical context.

The second chapter is dedicated to British painters who depicted Napoleon in their works. Here we analyze the historical events that inspired their paintings and also the way Napoleon is depicted in each one of them.

In the third chapter we move on to selected British romantic poets, who described Napoleon or wrote poems addressed specifically to him. These poets are William Wordsworth, Robert Southey and Lord Byron. Here we examine their attitude towards Napoleon as well.

In the beginning of the next chapter we provide some basic information and history about the art of caricature. The fourth chapter focuses on the great names of British caricature during the Napoleonic wars such as Gillray, Rowlandson, Isaac Cruikshank and his son George. Here we conclude that British caricatures had more than one purpose. They raised patriotism, described historical events, entertained and relieved anxiety.

In the last chapter we examine the height of Napoleon based on his depictions in caricatures. We come to a conclusion, that he had average height for his period and the presumption that he was short comes from the heavy propaganda aimed against him.

The final conclusion is, that Napoleon had a considerable amount of influence on British art. Certainly the British artists disliked him, for the most part, but there is also a certain amount of fascination and affection present in their works.

BIBLIOGRAFIA

- ANTOMMARCHI, F. 1826. *The last days of Napoleon. Memoirs of the last two years of Napoleon's exile vol. II*, London: Henry Colburn, 1826. 286 s.
- ARBUTHNOT, J. 1889. *The history of John Bull*, London: Cassell & Company, 1889. 192 s.
- BROADLEY, A. M. 1911. *Napoleon in caricature, 1795-1821 vol. 1*, London: John Lane, 1911. 391 s.
- BROADLEY, A. M. 1911. *Napoleon in caricature, 1795-1821 vol. 2*, London: John Lane, 1911. 441 s.
- BROWNE, CH. T. 1854. *Life of Robert Southey*, London: Chapman and Hall, 193 Piccadilly, 1854. 318 s.
- BYRON, L. 1900. *Childe Harold's Pilgrimage*, Chicago: W. B. Conkey company, 1900. 287 s.
- BYRON, L. 1858. *Don Juan*, Boston: Phillips, Sampson and Company, 1858. 525 s.
- BYRON, Ld. 1814. *Ode to Napoleon Buonaparte*, London: John Murray, 1814. 14 s.
- CUNNINGHAM, A. 1866. *Lord Byron's poetical Works*, Philadelphia: Davis, Porter & Coates, 1866. 544 s.
- EVERITT, G. 1893. *English caricaturists and graphic humourists of the nineteenth century : how they illustrated and interpreted their times*, London: Swan Sonnenschein & Company, 1893. 427 s.
- GARNETT, E. 1911. *Hogarth*, London : Duckworth & co.; New York, E.P. Dutton & Company, 1911. 208 s.
- GOWER, R. S. 1902. *Sir David Wilkie*, London: George Bell and sons, 1902. 134 s.
- HOLLAND, J. R. 1904. *Napoleonic Studies*, London: George Bell and sons, 1904. 398 s.
- KOMLOS, J. – CINNIRELLA, F. 2005. *European Heights in the Early 18th Century*, Ekonomická fakulta, Univerzita Ludovíta Maximiliána v Mníchove, 2014, dostupné online: <http://epub.ub.uni-muenchen.de/572/>
- LUDWIG, E. 1927. *Napoleon*, London: George Allen & Unwin Ltd. 1927. 742 s.
- MACAULAY, T. B. 1859. *The Life of William Pitt*, Boston: Houghton, Mifflin and Company, 1859. 227 s.
- MACCUNN, F. J. 1914. *The Contemporary English View of Napoleon*, London: G. Bell and Sons, 1914. 311 s.

- MALLET, CH. E. 1897. *The French Revolution*, London: Murray. 1897. 334 s.
- MANFRED, A. Z. 1978. *Napoleon Bonaparte*, Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1973. Moskva: Izdatel'stvo Mysl', preložili: Oľga Gažová s. 7 – 199, Karol Šrámek s. 200 – 665, 677 s.
- MCCLAY, D. 2013. *Byron & politics 'born for opposition'*, School of Arts & Humanities, King's College London, 2013. 37 s. ISBN 978-1-897747-25-4
- MONKHOUSE, W. C. 1899. *British contemporary artists*, New York: Charles Scribner's sons, 1899. 260 s.
- MYERS, F.W.H. 1902. *Wordsworth*, New York: Harper & Brothers publishers, 1902. 183 s.
- NOEL, R.B.W. 1890. *Life of Lord Byron*, London: Walter Scott, 1890. 215 s.
- SARIGUL, B. 2009. *The Significance of Caricature in Visual Communication*, Department of Visual Communication Design, Izmir University of Economics, 2009. 13 s.
- SHELLEY, P. B. 1901. *The complete poetical works of Percy Bysshe Shelley*, Boston: Houghton, Mifflin and Company, 1901. 651 s.
- SOUTHEY, R. 1810. *The Curse of Kehama*, London: Longman, Hurst, Rees Orme and Brown, 1810. 400 s.
- SOUTHEY, R. 1816. *The Poet's Pilgrimage to Waterloo*, London: Longman, Hurst, Rees Orme and Brown, 1816. 276 s.
- STOCK, P. 2006. *Imposing on Napoleon: the Romantic appropriation of Bonaparte*. *Journal of European Studies*, 2006. 29 s. ISSN 0047-2441
- THE HISTORY NEST, 2013, dostupné online:
<http://bantarleton.tumblr.com/post/64966787864/sergeant-taria-grenadier-of-the-french-imperial>
- WORDSWORTH, W. 1858. *The Poetical Works of William Wordsworth*, London: Edward Moxon, 1858, 697 s.
- WRIGHT, T. 1864. *A history of caricature & grotesque in literature and art*, London: Virtue Brothers & Company, 1864. 494 s.

PRÍLOHY

Obrázok č. 1

Joseph Mallord William Turner: War. The Exile and the Rock Limpet (1842)

Zdroj: <http://www.tate.org.uk/art/artworks/turner-war-the-exile-and-the-rock-limpet-n00529>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 2

Joseph Mallord William Turner: Peace - Burial at Sea (1842)

Zdroj: <http://www.tate.org.uk/art/artworks/turner-peace-burial-at-sea-n00528>. [online].
[cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 3

David Wilkie: Napoleon and Pope Pius VII at Fontainebleau in 1813 (1836)

Zdroj: <http://onlinecollection.nationalgallery.ie/view/objects/asitem/278/18/sortNumber-asc?t:state:flow=9d9f6e2e-9274-4f82-8c29-54be02ed2db7>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 4

William Quiller Orchardson: Napoleon on Board the Bellerophon (1880)

Zdroj: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/15/greece-europe-calamity-exiting-euro>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 5

Charles Lock Eastlake: Napoleon Bonaparte on Board the 'Bellerophon' in Plymouth Sound (1815)

Zdroj: <http://collections.rmg.co.uk/collections/objects/14349.html>.

[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 6

James Gillray: Storm Rising, or the republican Flotilla in Danger (1798)

Zdroj: <http://www.npg.org.uk/collections/search/portraitLarge/mw63519/The-storm-rising--or---the-Republican-flotilla-in-danger>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 7

James Gillray: French Invasion, - or Buonaparte Landing in Great Britain (1803)

Zdroj: <http://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/Largemw63553/Napoleon-Bonaparte-French-invasion---or---Buonaparte-landing-in-Great-Britain>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 8

James Gillray: Buonaparte, 48 Hours after Landing! (1803)

Zdroj: <http://www.npgprints.com/image.php?imgref=62685>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 9

James Gillray: King of Brobdingnag and Gulliver (1803)

Zdroj: <http://www.npgprints.com/image/32363/james-gillray-hannah-humphrey-the-king-of-brobdingnag-and-gulliver-napoleon-bonaparte-king-george-iii>.

[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 10

James Gillray: The Plumb-pudding in danger, or, State epicures taking un petit souper (1805)

Zdroj: <http://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw62708/The-plumb-pudding-in-danger---or---state-epicures-taking-un-petit-souper-William-Pitt-Napoleon-Bonaparte?search=sp&sText=plum+pudding&firstRun=true&rNo=0>.
[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 11

Thomas Rowlandson: THE DUNGHILL COCK and GAME PULLET or Boney Beat Out Of The Pitt (1810)

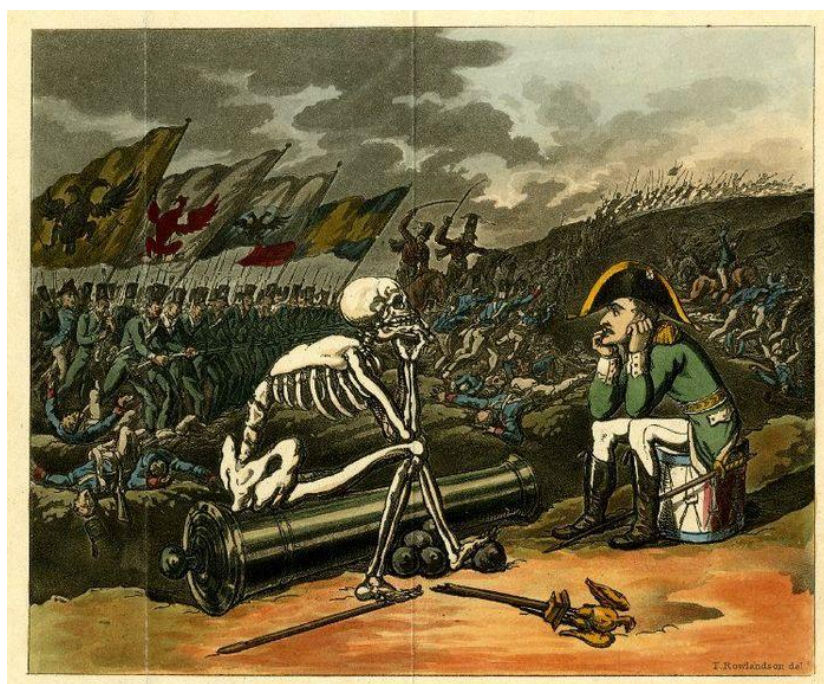
Zdroj: <https://art.famsf.org/thomas-rowlandson/dunghill-cock-and-game-pullet-or-boney-beat-out-of-the-pitt-series-teggs-caricatures-no9>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 12

Thomas Rowlandson: The Two Kings of Terror (1813)

Zdroj: <http://www.erudit.org/revue/ravon/2009/v/n54/038758ar.html?vue=figtab&origine=integral&imID=im11&formatimg=imPlGr>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 13

Isaac Cruikshank: Buonaparte at Rome giving Audience in State (1797)

Zdroj: <http://historiana.eu/sources/show/bonaparte-at-rome-giving-audience-in-state>.
[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 14

Isaac Cruikshank: Crying for a New Toy (1803)

Zdroj: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Napoleon-nappy-crying-for-a-new-toy-1803-caricature.jpg>.
[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 15

Isaac Cruikshank: Facing the Enemy (1803)

Zdroj: <http://imageserver.library.yale.edu/digcoll:976331/1500.jpe>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 16

Isaac Cruikshank: Johnny Bull giving Boney a pull (1803)

Zdroj: <http://library24.library.cornell.edu:8280/luna/servlet/detail/CORNELL~10~1~61592~108545:Johnny-Bull-giving-Boney-a-Pull->. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 17

Isaac Cruikshank: The Empress's wish or Boney Puzzled!! (1810)

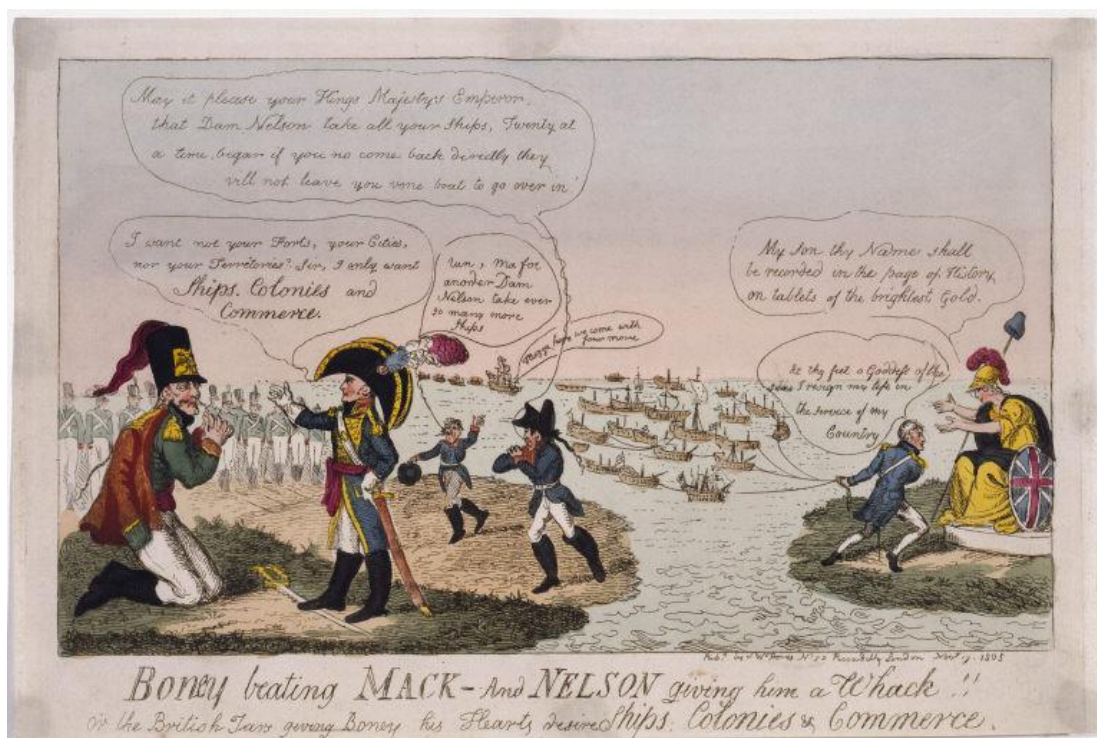
Zdroj: <http://collections.rmg.co.uk/collections/objects/108935.html>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 18

George Cruikshank: Boney Beating Mack - And Nelson Giving Him a Whack! or the British Tars giving Boney his Hearts desire, SHIPS, COLONIES and COMMERCE (1805)

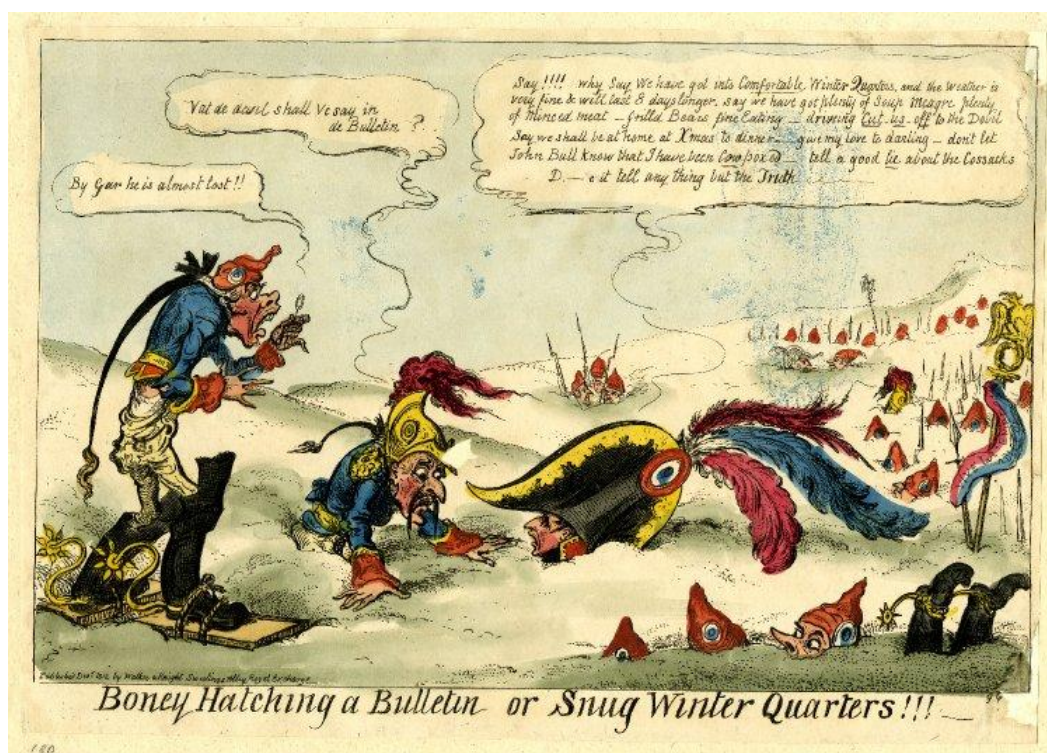
Zdroj: <http://content.cdlib.org/ark:/13030/ft2n39n7s7/>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 19

George Cruikshank: Boney hatching a bulletin or Snug Winter Quarters!!! (1812)

Zdroj: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=152158001&objectId=1642192&partId=1.
[online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 20

George Cruikshank: Little Boney Gone to Pot (1814)

Zdroj: <http://content.cdlib.org/ark:/13030/ft8w1009gt/>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 21

George Cruikshank: A grand manoeuvre! or, the rogues march to the island of Elba (1814)

Zdroj: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=62808001&objectId=1501288&partId=1. [online]. [cit. 2015.04.17.].

Obrázok č. 22

Sergeant Taria, Grenadier of the French Imperial Guard 1809-1815. (1858)

Zdroj: <http://bantarleton.tumblr.com/post/64966787864/sergeant-taria-grenadier-of-the-french-imperial>. [online]. [cit. 2015.04.17.].

